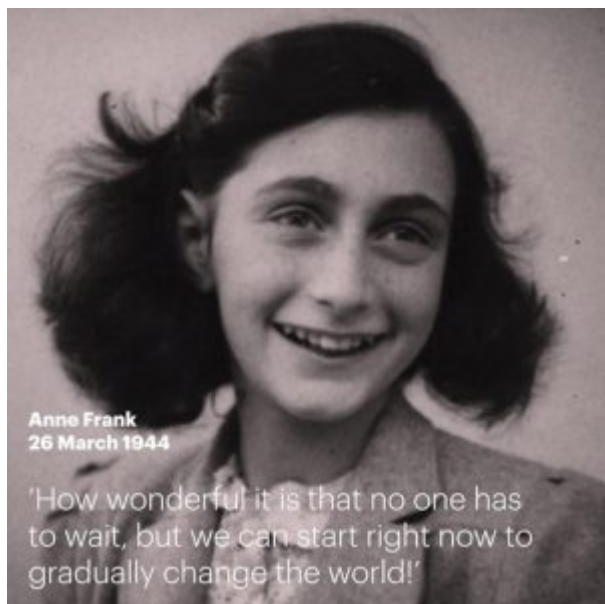

Anne Frank -dezvăluirea uluitoare a numelui trădătorului familiei Frank 5782

Acum șase ani s-a deschis încă o investigație pentru a descoperi pe trădătorul care a predat naziștilor pe Anne Frank, renumita autoare al cărții „Jurnalul Annei Frank”, care se ascundea într-o suburbie a orașului Amsterdam. În zilele acestea a fost publicat numele surprinzător al trădătorului: este vorba despre un evreu faimos din comunitatea evreilor din oraș, notarul Arnold van den Bergh. Investigațiile recente au stabilit că Anne cu alți 7 evrei se ascundeau într-o anexă a unei magazii pe malurile unuia din canalele Amsterdamului. Pe data de 4 august 1944, după ce ei s-au ascuns acolo mai mult de doi ani, au fost descoperiți și deportați în diferite lagăre de exterminare. Anne a fost deportată la Bergen Belsen unde a murit la vârsta de 15 ani.

Acum șase ani, la inițiativa câtorva muzee ale holocaustului și instituții de cercetări, a fost alcătuită o echipă de investigații pentru a încerca din nou să elucideze acest mister de trădare. Această echipă a fost formată, spre deosebire de cele anterioare, din investigatori de crime cu unelte moderne de investigare. În fruntea grupei a stat un fost investigator de la FBI, agentul Vincent Pankoke și au luat parte peste 20 de istorici, criminologi și analiști de date. Ei au folosit cele mai moderne aparate și metode de analiză a documentelor găsite până atunci. Săptămâna trecută ei au publicat concluzia investigației: trădătorul care i-a predat pe evreii ascunși în aceea casă era un evreu, extrem de cunoscut între evreii din oraș, un avocat, Arnold van den Bergh.

Echipa a selectat cu ajutorul unor programe de computer pentru investigații de crime grave, zeci de mii de nume, documente și alte date ca să elimine orice dubiu legat de această enigmă de peste 70 de ani. În acest fel, numele suspectilor s-a micșorat la 32, dintre care un nume a ieșit în mod constant în evidență: numele lui Arnold van den Bergh. Acesta era pe vremea aceea membru al Consiliului Evreiesc, Judenrat, din Olanda. Cu toate că acești membrii au colaborat mai mult sau mai puțin cu naziștii, mulți dintre ei au fost deportați în 1943 în diferite lagăre de unde nu s-au mai întors. Membrii echipei de investigații presupun că Arnold van den Bergh, ca să-și salveze familia și să se salveze pe el însuși, a predat naziștilor pe unii evrei printre care și Anne Frank. Este știut că membrii consiliului cunoșteau multe dintre adresele în care se ascundeau evrei. Într-adevăr, familia van den Bergh nu a fost deportată și a rămas în Amsterdam, iar Arnold și-a continuat activitatea până la moartea lui în 1950.

În mod specific acest nume apare pe un bilețel găsit între miile de nume adunate de Otto Frank, tatăl Annei, singurul supraviețuitor al familiei. El a încercat toată viața să-l identifice fără succes pe trădător. Între numele posibile adunate de el se află și Arnold van den Bergh, însă Otto nu l-a luat în considerație.

Trebuie să menționăm că unii istorici nu sunt de acord cu concluziile clare ale investigației. Ei susțin că echipa de investigații a dat prea multă importanță aceluia bilețel anonim și că analiza comportamentului consiliului evreiesc în

timpul războiului, nu a fost exactă. Oricum, toți recunosc că această investigație făcută cu metode și unelte moderne de investigație polițistă și istorică, are o importanță uriașă în înțelegerea unor fapte ascunse ochilor cauzate de politica naziștilor față de evrei.

Toată povestea acestei investigații și rezultatele care reies din ea, au fost adunate într-o carte scrisă de autoarea canadiană Rosemary Sullivan „Trădarea lui Anna Frank” care a fost lansată săptămâna trecută.

[Chiar dacă trădarea a fost efectuată de un evreu, vinovații principali la situația imposibilă la care au fost târâți evreii în toate zonele ocupate de germani, sunt naziștii.](#)

* * *

Este uluitor cum 80 de ani după care s-au petrecut aceste evenimente tragice atât de multe enigme rămase nedescifrate,

continuă să fie descoperite. Vreau să amintesc câteva din ultimii ani. Acum trei ani, într-un canal din locul în care era lagărul de concentrare și ghetoul Theresienstadt din Cehia de astăzi, s-a găsit un caiet cu poezii și amintiri al unui grup de tineri din care majoritatea au ajuns la Auschwitz, iar puțini mai trăiesc în Israel. Unele din aceste poezii au fost traduse în ebraică și s-au compus melodii după textele lor.

Săptămâna trecută am văzut un film făcut în anul 1947 de un amiral din armata americană care a investigat ultimele zile din bucherul lui Hitler. El a vorbit cu toți supraviețuitorii, inclusiv aghiotantul lui Hitler și secretara personală al lui. Filmul a dispărut imediat după ce a fost lansat și a fost uitat. În anul 2013, el s-a găsit din întâmplare într-una din universitățile din Germania.

În zilele acestea se transmite la televiziunea israeliană un serial despre ultimii naziști aduși la judecată în Germania. În acest moment sunt doi în Germania. Un bărbat de 101 ani și o femeie de aproape o sută de ani. [Acuma vă treziți, când acești criminali sunt aduși la tribunal pe targă?](#)

De ce Israel nu s-a alăturat blocului comunist?

על הסטירה 6 במרץ 1953

Zilele acestea s-au împlinit 70 de ani de la o serie de evenimente în Israel care au pus capăt intențiilor multora ca în noul stat Israel să se instaureze un regim socialist, legat de Uniunea Sovietică, aflată atunci sub conducerea lui Stalin.

Simpatia multor evrei veniți în Israel față de regimul comunist din Uniunea Sovietică a crescut imediat după instaurarea definitivă a acestuia, în anii 1920. Această simpatie s-a dovedit atât de puternică încât a adus după

sine decizia unora de a pleca să trăiască în „raiul bolșevic”. Despre rezultatele tragice ale acestei experiențe am scris în articolul „[Soarta kibutului Vojo Nova din URSS](https://baabel.ro/2020/08/soarta-kibutului-vojo-nova-din-urss/)” (<https://baabel.ro/2020/08/soarta-kibutului-vojo-nova-din-urss/>). Cu toate acestea și cu toate știrile care veneau de acolo, privitor soarta evreilor – interdicțiile pe care le suportau, expulzările în Birobidjan, etc. – simpatia nu diminuă deloc. Aceasta și, mai ales, venerația față de Stalin s-au întărit mult după al Doilea Război Mondial. În ochii multora, Stalin era salvatorul rămășițelor evreimii, eliberatorul lor din lagărele naziste. Pe de altă parte, Stalin vedea în viitorul stat Israel încă o ramură comunistă, în afara blocului european, asemeni Mongoliei, Chinei și (mai târziu) Coreei de Nord sau Cubei. Aceasta este explicația câtorva gesturi extraordinare făcute de URSS în această perioadă grea, două dintre ele foarte semnificative. Prima este votul pentru adoptarea de către Adunarea Generală ONU a Hotărârii 181, privind împărțirea Palestinei în două zone: una evreiască și una arabă. Printre cele 33 de state care au votat favorabil în 29 noiembrie 1947, s-au numărat URSS, Ucraina, Bielorus, Cehoslovacia și Polonia. URSS a adus cu ea patru țări comuniste. Fără acest vot și fără discursul rostit de Andrei Gromîko, ambasadorului URSS la ONU, în 14 mai 1947, care pleda pentru un singur stat în Palestina, s-ar fi putut ca hotărârea nu ar fi trecut. Al doilea gest important al URSS a fost și mai neobișnuit. Toate statele, inclusiv SUA, au boicotat aprovizionarea cu armament a noului stat Israel. Nimeni nu era de acord să dea o mână de ajutor trimițând noului stat armamentul de care avea nevoie stringentă, atunci când a fost atacat de cinci țări arabe. Singura țară care a trimis arme Israelului a fost Uniunea Sovietică a lui Stalin.

Armele nu au venit direct, ci prin intermediul Cehoslovaciei care a ascultat de ordinul Moscovei. Aceste arme au servit armata israeliană mai bine de zece ani. În 1960, când m-am înrolat în armată, toate exercițiile de recrutare le făceam cu „cehii”, puștile venite din Cehoslovacia în timpul războiului de independență. Mai târziu au fost înlocuite cu „Uzi”, de fabricație israeliană. Această „idilă subterană” a luat sfârșit în septembrie 1949. Oare ce a determinat atunci Uniunea Sovietică să modifice radical politica sa și a blocului comunist față de Israel? Este greu de ghicit, dar a fost deschiderea ambasadei Israelului la Moscova și venirea primului ambasador, Golda Meir. Primul semn îngrijorător pentru Moscova a fost primul Șabat: ea s-a dus la sinagogă și pe străzile învecinate s-au adunat mii de evrei veniți s-o vadă pe prima ambasadoare a Israelului la Moscova. Mai „rău” a fost de Roș Hașana și Iom Kipur. Aceste evenimente au schimbat complet atitudinea lui Stalin față de statul Israel, care a rămas aceeași până la căderea comunismului.

Totuși, în Israel venerarea lui Stalin nu a încetat nici măcar o clipă. Această atitudine o aveau toți oamenii de stânga care formau câteva partide și constituiau o majoritate covârșitoare. Să nu uităm că majoritatea primelor *aliyot* erau tineri socialiști, care visau să instaureze sistemul socialist-comunist în țara pe care o construiau. Ei au implementat acest vis în kibuturi, pe care le-au instituit în cei cincizeci de ani dinaintea înființării statului. Au format câteva partide care au participat la primele alegeri, în ianuarie 1949. Cele două mari partide de stânga aveau împreună o majoritate absolută: 65 de voturi din 120. Au făcut ele o coaliție? Da de unde! Ben Gurion, șeful partidului *Mapai*, a hotărât cu mult timp înainte că regimul în viitorul stat israelian nu va fi socialist, ci democrat-capitalist. Deoarece majoritatea adeptilor alăturării la blocul sovietic erau membri ai *Mapam*, după publicarea rezultatelor alegerilor, el a decis ca din coaliția de guvernare să facă parte partidele de centru, inclusiv cele religioase. De fapt, punea o singură condiție, exprimată printr-o sintagmă care avea să devină dicton: „*Bli Herut uvli Maki*” (Fără Herut și Maki). Acest principiu l-a călăuzit până la sfârșitul mandatului său de prim ministru, în 1963. *Herut* era alcătuit din urmașii revizioniștilor (care se află la conducerea țării începând din 1977 – cu două întreruperi – sub denumirea *Likud*). Formațiunea de extremă stângă, *Maki*, era partidul comunist israelian, care în prezent se regăsește într-un partid mixt de evrei și arabi numit *Hadaș*. Astfel, la primele alegeri, partidul *Mapam* a rămas în afara guvernului.

Dezbinarea organizației *Hakibut hameuhad*

Această organizație era cea mai mare dintre toate organizațiile de kibuturi. Membrii ei făceau parte din două partide: *Mapai* (care conducea țara, având ponderea cea mai mare în populația generală) și *Mapam* (care s-a format în anii 1940 din alte partide), având majoritatea membrilor proveniți din kibuturi. Se poate afirma că *Mapam*, care era mai de stânga, considera că membrii *Mapai* s-au îndepărtat de drumul socialismului, îndreptându-se către capitalism.

Divergențele nu erau doar politice, ci legate mai ales de viața de zi cu zi a kibuțului. Trebuie să înțelegem că în interiorul kibuțului practic totul era în comun, exceptând viața de cuplu. Copiii trăiau în comun și odată pe săptămână puteau veni la părinți, dacă voiau. Toată lumea mânca împreună într-o sală de mese comună, unde fiecare făcea de serviciu atunci când îi venea rândul. Toți mâncau aceeași mâncare. Și spălătoria era comună, astfel încât toți puteau să știe ce are fiecare în pantaloni. Încetul cu încetul au apărut divergențe în legătură cu acest mod de viață. S-a adăugat și problema celor care aveau slujbe în afara kibuțului și erau obligați să-și predea salariul kibuțului. Mai târziu, după înființarea Israelului, au început să vină voluntari din țările scandinave și din Germania și unii tineri se căsătoreau cu ei și părăseau kibuțul. Alții mergeau în oraș să învețe și nu mai reveneau. Aceste divergențe interne au divizat membrii în mai multe tabere. Una dintre cele mai dure neînțelegeri a fost provocată de atitudinea față de Stalin și de URSS. Cei de stânga îl venerau pe Stalin, care era un sfânt pentru ei. Portretele sale erau expuse și în locuințele lor.

Din pricina unora dintre aceste dispute, dezbinarea a început încă în anii 1940, dar apogeul a venit în 1950, când primul kibuț, unul din cele mai vechi și mai mari, s-a împărțit în două. În vara anului 1951, kibuțul Așdot-laakov s-a împărțit în Așdot-laakov *Ihud*, aparținând adeptilor *Mapai*, care au format organizația *Hakibuț haarti*, și Așdot-laakov *Meuhad* în care se aflau mai ales membrii partidului *Ahdut Haavoda* (o fracțiune al partidului *Mapam*). Astăzi, *Mapai* și *Ahdut Haavoda* formează partidul *Haavoda*.

Acest proces de divizare a kibuțurilor din organizația *Hakibuț Hamaeuhad* a continuat până în toamna anului 1955 când s-a divizat și ultimul dintre ele, Ein Harod. Trebuie să înțelegem că dezbinarea a pornit de la indivizi: oamenii nu mai vorbeau între ei, familii s-au împărțit în două, trebuia împărțită toată proprietatea și construit un kibuț nou.

Experiența mea

Eu am apucat să trăiesc pe pielea mea și viața în kibuț și marea dezbinare. În 1960, înainte de a începe armata, m-am încadrat voluntar timp de șase luni într-un kibuț pentru a o ajuta pe mama, care era văduvă cu doi copii și lucra din greu pentru a-și câștiga pâinea. Astfel, am putut să o scutesc de banii cheltuiți pe întreținerea mea. M-am încadrat la kibuțul Ghivat Haim care se împărțise în două. Am optat pentru Ghivat Haim *Ihud*, nu din cauze politice, ci fiindcă ei primeau voluntari. Nu numai că am învățat pe pielea mea totul despre viața din kibuț, am fost martor la tragedia care a trecut peste acest kibuț divizat doar cu câțiva ani înainte.

Cele două kibuțuri erau învecinate, fiind străbătute numai șoseaua de legătură la drumul național numărul 4. Singurul loc unde se întâlneau oamenii era stația de autobuz. Nu-și spuneau nici măcar *Șalom*, cu toate că toți se cunoșteau și unii erau chiar rude. Nici vorbă să se fi vizitat reciproc. Era o dezbinare tragică a familiilor, mai ales după ce unii, supraviețuitori al holocaustului au trecut deja prin separări.

Iată un episod interesant care poate clarifica situația. Unul dintre cei mai puternici oameni din Israel, în domeniul economiei, era membru în celălalt kibuț, *Meuhad*. Poate că unii dintre cititori îi cunosc numele: Ițhak Ben Aharon, care a fost mulți ani șeful Histadrutului (uniunea sindicatelor). Dacă un membru din kibuțul *Ihud* avea nevoie să vorbească cu el, nu putea trece șoseaua să-l vadă. Trebuia, în cel mai bun caz, să se deplaseze să la Tel Aviv, unde era biroul lui.

Israel - o democrație occidentală

Hotărârea lui David Ben Gurion – care încă din tinerețe, din Rusia, era un socialist devotat – de a se orienta spre vest, a stabilit soarta israelienilor. Faptul că Israelul face parte din blocul occidental de țări democratice a determinat și caracterul relațiilor cu Uniunea Sovietică și cu statele blocului comunist. Acum 70 de ani, la sfârșitul anilor 40 și începutul anilor 50, această alegere era pe o muchie de cuțit și ea a avut printre cauze și personalitatea lui Iosif Vissarionovici Stalin, pe care Ben Gurion îl poreclise „gruzinul beat”. Adepții „soarelui popoarelor” erau orbi față de atrocitățile comandate de acest tiran, care au provocat moartea a zeci de milioane de oameni, printre care zeci de mii sau chiar sute de mii de evrei. Când a murit marele conducător, simpatizanții

săi din Israel au ținut doliu și au vărsat lacrimi amare pentru uriașa pierdere.

Despărțirea Israelului de marele conducător și de URSS nu a avut doar aspecte politice și nu s-a soldat doar cu susținerea pe care URSS a acordat-o statelor arabe în războiul contra „dușmanului sionist”. Ea a afectat și zeci de familii israeliene care s-au despărțit pentru ani mulți și a dus la separarea organizațiilor care fuseseră construite ca să apere noua țară și să-i asigure hrana necesară, adică kibbuturile.

Și astăzi sunt controverse uriașe între diferite părți ale populației, însă cel puțin nu se ajunge la acte disperate, la destrămarea unor familii sau organizații. Pe de altă parte, îi putem lăuda pe acei oameni, care după ce au construit cu mâinile lor kibbuturile, au fost gata să distrugă roadele muncii lor, din considerente pur ideologice. Astăzi nu mai sunt astfel de oameni pe planeta noastră.

A apărut în revista Baabel (octombrie 2021)

Evrei români care au contribuit la construcția Israelului modern: Șmuel Cohen

Șmuel Cohen (sau pe numele purtat în Moldova, Samuel Kogan) s-a născut în anul 1870, în comuna Ungheni din Basarabia, nu departe de Iași, pe malul Prutului.

La sfârșitul sec. al XIX-lea Ungheni era o așezare românească din Moldova de dincolo de Prut, cu o majoritate etnică evreiască. Rezultatele recensământului din 1897 au fost: 1136 evrei, 456 români, 72 ucraineni, 58 ruși și 17 polonezi. Evreii erau de două ori mai mulți ca toți ceilalți la un loc.

În anul 1887 a făcut aliya și s-a așezat în *moshava* (colonia) Rișon LeTion, unde a cumpărat un teren agricol de 22 *dunam* (2,2 hectare). A învățat să cultive vița de vie și aceasta i-a devenit meseria. Era cunoscut în *moșava* pentru talentul lui la muzică. Cânta la vioară și fusese poreclit Stempenyu, după un clarinetist de kleizmer. personajul unei nuvele a marelui scriitor idiș Șalom Aleichem. În *moșava* s-au făcut mai multe încercări de a pune pe muzică poezia *Hatikva* (speranța) a lui Naftali Herz Imber.

A încercat și el, bazându-se pe melodiile populare românești pe care le cunoștea de acasă. S-a căsătorit cu Minia Pepermeister din Vilnius, Lituania și au avut o fiică pe nume Ida.

Din ziua în care a intrat în Rișon LeTion, neobositul Șmuel Cohen a desfășurat o susținută activitate publică. A fost membru în multe organizații, printre care "Bnei Brit" (prima organizație care și-a ținut ședințele în ebraică) și "Bnei Moșe" (au încurajat "sionismul cultural", înființând școli). A fost membru și în organizații care se ocupau cu achiziționarea de pământuri. În 1889 a fost printre fondatorii organizației Hakeren Hakayemet LeRișon LeTion, care, deși o organizație locală, a fost înființată cu 12 ani înaintea organizației naționale Hakeren Hakayemet Lelsrael.

Când s-a înființat colonia Rehovot, în 1890, s-a elaborat un program după care așezarea să fie independentă, fără a depinde de ajutorul Baronului Rotschild și a grupării "Hovevei Tion". În noua *moșava* s-a angajat voluntar (fără a fi retribuit) să-i învețe pe muncitori să sape și să scoată buruienile.

În anul 1891 s-au ținut la Yafo adunări în care s-a propus achiziționarea de noi terenuri și înființarea de așezări. Șmuel Cohen a fost foarte activ în aceste adunări și a fost printre inițiatorii acestor activități. El a fost și foarte activ în deliberările ținute în casa liderului acestor adunări, Yehoșua Hankin, cunoscut ca cel mai activ partizan al liberalizării terenurilor. În plus Șmuel Cohen a participat la întâlnirea în care s-a hotărât înființarea coloniei Nes Tiona. A fost printre primii membri ai filialei "Bnei Moșe", înființată chiar acolo.

Ceva mai târziu industria vinului a intrat în criză, ca urmare a trecerii din patrimoniul baronului Rotschild în cel al baronului Hirsch și al Societății Evreiești pentru Așezări (JCA). Șmuel Cohen a plecat pentru câțiva ani la Ungheni, unde a înființat o școală în limba ebraică pentru fete. Mai târziu s-a întors în Rișon LeTion, unde a murit în 1940. Aici și-a continuat activitatea în măsura în care vârsta și sănătatea i-au permis-o. Dar vechea lui pasiune, muzica, i-a fost mereu alături. Într-un articol publicat în ebraică în săptămânalul "Bustanai" din 6 noiembrie 1938, el povestește cum a adaptat o melodie la cuvintele poeziei *Hatikva*:

"În 1877 fratele meu mai mare, Tvi, a încercat să cultive grâu pe pământurile coloniei Yisud Hamaala (lângă Roș Pina). În zilele acelea se afla la Roș Pina Naftali Hertz Imber. El i-a dat fratelui meu volumul lui de poezii cu o dedicație frumoasă. Fratele meu mi-a trimis acest volum în diaspora. Dintre toate poeziile, cel mai mult mi-a plăcut *Hatikva*. După puțin timp am făcut *aliya*. În patria mea eram obișnuiți să cântăm în cor cântecul românesc "Hăis-Cea". Când am ajuns la Rișon LeTion acum 50 de ani, am văzut că nu se cântă *Hatikva*. Eu am fost primul care a început s-o cânte după melodia pe care o știam. Asta este melodia care se cântă și astăzi în toate așezările unde se află evrei. La început nici cuvintele și nici melodia nu au avut mare succes. Noi cântam cântece mai frumoase. Cântam două cântece despre Rișon LeTion scrise tot de Naftali Herz Imber, *Hai, Rișon!* și *Mișmar Hayarden*, pe muzica lui Igli. Pe acesta din urmă voiam să-l facem imn național, nimeni nu se gândea la *Hatikva*."

Cum a devenit *Hatikva* imn național?

În anul 1886 a apărut în ziarul HaTvi din Ierusalim, editat de Ben Yehuda și redactat ani de zile și de românul David Yudelovitch, un anunț semnat de Naftali Hertz Imber, în care autorul caută un editor pentru cartea lui de poezii intitulată „Barkay”. Cartea a apărut în același an și conținea poezii dedicate tuturor noilor colonii; multe dintre ele au început să fie cântate. Imber, originar din Galiția, a scris *Hatikva* în 1877, în casa unui bun prieten, la Iași. Deci nu doar melodia, ci și cuvintele au legătură cu România. Prima încercare de a pune versurile pe muzică a fost făcută de pionierii veniți în 1882, dar nu a reușit. A doua a fost a lui Israel Belkiner din Rișon LeTion. El a apelat la un prieten, Leon Igli din Zichron Yaakov, care era și compozitor, ca să scrie o melodie pentru *Hatikva*, dar melodia lui a fost prea complicată și oamenii nu au reușit să o cânte. După un an, la Rișon LeTion, au început să-l cânte pe melodia pe care o folosim și astăzi. Nimeni nu știa de unde vine. S-a presupus că e vorba despre o parte a poemului simfonic *Vltava* a lui Smetana. Dar adevărul este cel descris de Șmuel Cohen: la origine a fost un cântec popular moldovenesc, ale cărei sonorități sunt inconfundabile.

La primele congrese sioniste nu se cânta niciun imn. La congresul al patrulea, ținut la Londra în 1900, s-a cântat imnul național al Marii Britanii. Înainte de cel de al cincilea congres, Imber le-a propus organizatorilor să se cânte *Hatikva*. Dar abia al șaselea congres, din anul 1903, s-a încheiat cu intonarea *Hatikvei*. În toți acești ani s-au făcut și o serie de schimbări în textul poeziei. Ultima schimbare a fost făcută în anul 1905 de un profesor din Rișon LeTion. Cu toate astea, disputa privind cântecul care ar trebui să fie imnul național a continuat chiar și după

proclamarea independenței în 1948. În orice caz, la al 18-lea Congres Sionist din 1933, care era pe atunci un fel de parlament evreiesc, s-a luat decizia: "Congresul hotărăște ca, după o tradiție de mulți ani, steagul albastru-alb să devină steagul Organizației Sioniste Mondiale (care era un fel de guvern al evreilor înainte de crearea statului), iar *Hatikva* să fie imnul național al poporului evreu".

Dar ce să vezi? După înființarea statului Israel, poziția *Hatikvei* ca imn național nu a fost consfințită de nicio lege și timp de 70 de ani s-a cântat un imn național care, deși îndrăgit de toți locuitorii evrei ai țării, era oarecum „illegal”. Abia acum, în 2018, imnul și steagul au fost adoptate formal prin "Legea Națiunii".

Evrei români care au contribuit la construcția Israelului: Sara Aaronsohn, eroina mișcării de rezistență NILI

În mai 2019 am publicat în Baabel un articol despre marele agronom Aaron Aaronsohn. <https://baabel.ro/2019/05/evrei-romani-care-au-contribuit-la-construcția-israelului-aaron-aaronsohn-primul-israelian-din-epoca-moderna/>

[Acum voi scrie despre sora lui.](#) Sara. Împreună cu familia și câțiva prieteni apropiați, Sara și Aaron Aaronsohn au întemeiat una din cele mai mari organizații de spionaj pro-britanice din Orientul Apropiat din timpul Primului Război Mondial

Familia Aaronsohn, originară din Bacău, s-a stabilit în Eretz Israel în 1882. Evreii din România veniți în primul val de imigrație au fost printre întemeietorii coloniilor Zichron Yaakov, Rișon LeTzion și Roș Pina. Familia Aaronsohn, se ocupa de agricultură, dar erau implicați și în chestiuni de securitate a evreilor și în chestiuni politice. Familia avea patru fii, Aaron, Tvi, Șmuel și Alexander și două fiice, Sara și Rivka. În timpul Primului Război mondial, ei au înființat în casa lor din Zichron Yaakov organizația NILI menită să-i ajute pe britanici în războiul contra Imperiului Otoman.

Fiii familiei Aaronsohn

Cel mai cunoscut este primul, Aaron, despre care am mai scris. El a găsit strămoșul sălbatic al grâului, o descoperire care i-a adus faima. El a participat la activitățile de spionaj ale grupului NILI și a intrat și în politică. Și-a găsit moartea în 1919, într-un accident tragic, când un avion militar britanic s-a prăbușit în Canalului Mânecii.

Cel de al doilea, Țvi, este cel mai puțin cunoscut din toți frații. Toată viața a fost agricultor. El a acționat în Galileea, a înființat două colonii și a contribuit la dezvoltarea altora. După descoperirea organizației NILI, el a fost arestat și torturat. Țvi a murit în 1929, la vârsta de 51 de ani.

Următorul frate, Șmuel, a absolvit școala agricolă Mikve Israel, încheindu-și apoi studiile de agronomie în Algeria. La întoarcere a lucrat alături de fratele său mai mare, Aaron, la ferma agricolă de cercetare de la Atlit. El a fost singurul din familie care nu a participat la activitățile de spionaj al grupului NILI. A trăit până în 1950.

Ultimul dintre frați, Alexander, a învățat la școala condusă de marele educator și lingvist Ițhak Epstein din Roș Pina, iar în 1910 a plecat la studii în SUA. Încă din 1915, împreună cu Aaron și cu prietenul familiei, Avșalom Feinberg, a căutat să facă legătura cu britanicii pentru a contribui la eliberarea țării de sub jugul otoman. Alexander s-a înrolat în armata britanică în serviciul de spionaj. Pentru serviciu excepțional în spatele liniilor inamicului a fost înaintat la gradul de căpitan și decorat de regele George V. În anii 1930, în timpul atacurilor arabilor în frunte cu muftiul Amin El-Husseini, prietenul lui Hitler, el a fost o sursă de informații extrem de importante pentru britanici. Alexander era și un om al cărții: a scris în reviste și a publicat cărți. A murit în Franța, la Nisa, în 1948, cu două luni înainte de întemeierea statului Israel, pentru care luptase toată viața.

Rivka Aaronsohn, mezină a familiei, a fost o personalitate deosebită, simbolul iubirii romantice de la începutul erei moderne în Ereț Israel. Logodnicul ei, Avșalom Feinberg, era un tânăr chipeș, prieten al familiei și unul dintre întemeietorii organizației NILI. Povestea lor a intrat în panteonul marilor iubiri.

El i-a scris una din cele mai frumoase poezii de dragoste din literatura ebraică. Poezia *Elef neșikot* (o mie de săruturi) a fost scrisă în decembrie 1910, ca început al unei scrisori de dragoste.

O mie de săruturi, iubita mea

Așa își termină îndrăgostiții scrisorile către iubitele lor O mie de săruturi, iubita mea

Așa îmi încep eu scrisoarea către tine, iubita mea. Vai, cât îmi doresc să te sărut

O mie de săruturi, iubita mea.

Pe această poezie se bazează șlagărul *Elef neșikot*, devenit faimos în interpretarea lui Yehoram Gaon. Textul a fost scris de Mirit Șem Or, iar muzica de Țvika Pik. https://youtu.be/TZxqzG0_fKo

În 1917 Avșalom Feinberg a fost ucis în drum spre Egipt, într-o acțiune a organizației NILI. Rivka i-a rămas credincioasă toată viața și nu s-a căsătorit niciodată. Până la moartea ei din 1981, Rivka s-a dedicat păstrării amintirii familiei sale, a organizației NILI și a locului unde s-a născut și a trăit: Zichron Yaakov.

Sara Aaronsohn, fiica cea mare a familiei, s-a născut la Zichron Yaakov în 1890. La fel ca frații ei, a terminat școala locală, excelând la studiul limbilor, dar și la istorie, cunoașterea Bibliei și literatură franceză. În primăvara anului 1914 ea s-a căsătorit cu Haim Avraham, un negustor înstărit, originar din Bulgaria. Cuplul a trăit la Istanbul. Sara a păstrat legături strânse cu membrii familiei și cu prietenii. Între timp a început Primul Război Mondial. Scrisorile erau citite de cenzura otomană. Încă de atunci Sara și-a dovedit talentul pentru acțiuni subversive. Ea a găsit un mod de a scrie adevărul despre situația din Imperiul Otoman fără știrea cenzurii. Textul secret îl scria pe plic și îl acoperea cu timbrele. Scrisorile i le-a trimis surorii ei mai mici, Rivka, și i-a dat de înțeles printr-o aluzie în limba franceză: „Dacă te interesezi de flori și plante, uite-te după *bul* și o să găsești soiuri noi.” (În ebraică *bul* = timbru, iar în franceză este prescurtarea de la *boulevard*.) Cenzorul turc nu a înțeles. Rivka a scos timbrele și corespondența a continuat pe această cale.

Căsnicia nu a fost prea reușită, Sara și-a părăsit soțul și a căutat să se întoarcă la familia ei – ceea ce nu era simplu pe vreme de război, mai ales că pe atunci în Imperiul Otoman (și nu numai), o femeie nu putea călători singură. Spre norocul ei, un membru al organizației *Hașomer* tocmai venise la Istanbul pentru a încerca să-i elibereze pe soții Israel și Mania Șohat, conducătorii organizației, care fuseseră exilați de turci. Misiunea lui a eșuat, dar Sara și-a găsit în el un însoțitor. Pe drum, ei au fost martori la genocidul armean și Sara a înțeles că aceeași soartă i-ar putea aștepta pe evrei. Acesta a fost principalul motiv pentru care a hotărât să se opună turcilor și să sprijine forțele britanice.

Cei doi prieteni, Aaron Aaronsohn și Avșalom Feinberg, doreau și ei să-i ajute pe britanici să elibereze țara de jugul otoman. Ei au înființat organizația clandestină NILI care avea ca scop să spioneze în favoarea britanicilor, adunând informații despre trupele otomane. Sara li s-a alăturat, începându-și astfel activitatea în domeniul spionajului, iar după moartea lui Avșalom, ea i-a luat locul în conducerea organizației, împreună cu Iosef Lișanski. Sara aduna informațiile și se îngrijea de activitatea agenților și de finanțarea lor, dar fiind bolnavă de malarie, ea nu putea călători pentru a ține legătura directă cu agenții răspândiți în toată țara. Totuși ea a condus în același timp și ferma de la Atlit și l-a îngrijit pe tatăl ei.

Cea mai mare problemă o reprezenta ostilitatea populației locale, care se temea că turcii vor descoperi rețeaua de spionaj și ca urmare toți evreii din țară vor avea de suferit. Conducătorii coloniei Zichron Yaakov au rugat-o să înceteze acțiunile de spionaj, dar ea a refuzat net.

Ea a condus organizația timp de nouă luni. Majoritatea informațiilor au fost transmise prin intermediul unei nave britanice. Dar pentru a nu depinde exclusiv de britanici, ea a folosit și porumbei mesageri. Metoda a funcționat perfect, până când unul dintre porumbei a poposit tocmai în curtea comandantului turc al orașului Cezareea, care ținea și el porumbei voiajori. Acesta s-a mirat să vadă un porumbel străin cu un mesaj legat de labă. Pe hârtie erau semne ciudate, scrisoarea fiind criptată. Comandantul a devenit suspicios. Sara a aflat, a distrus porumbeii, precum și documentele.

Între timp Avșalom Feinberg dispăruse, iar Naaman Belkind, vărul lui, a plecat în căutarea lui. Turcii l-au prins când încerca să treacă linia frontului și l-au ținut la arest timp de trei zile, dar el nu a divulgat secretele legate de NILI. Turcii erau gata să-l elibereze. Dar din păcate familia lui i-a trimis un palton, fără să știe că în buzunar era o listă a activităților organizației NILI, precum și o listă cu numele și adresele tuturor participanților.

Membrii NILI au înțeles că se apropie sfârșitul. Sara a distrus ultimele documente. Câteva zile mai târziu, în perioada sărbătorii de Sucot, turcii au asediat Zichron Yaakov. Numai Iosef Lișanski a reușit să fugă. La început i-au arestat pe tatăl ei și pe fratele ei, Țvi, apoi au arestat-o și pe ea. Toți au fost torturați. Turcii voiau să afle despre activitatea organizației, despre colaboratorii ei și mai ales ce informații au fost transmise britanicilor.

Sara a fost torturată trei zile în șir. Ea și-a asumat întreaga răspundere, încercând să-i scape pe tovarășii ei. A treia zi, când trebuia să fie transferată la Nazaret pentru continuarea investigațiilor, turcii i-au permis să treacă pe acasă ca să se spele. Ea a intrat în casă încătușată, dar dreaptă. A scos pistolul din ascunzătoarea din baie și s-a sinucis. Trei zile s-a zbatut între viață și moarte, dar nu a dezvăluit nimic turcilor.

Sara a fost înmormântată alături de mama ei. În 1956, sora mai mică, Rivka, a transformat casa părintească din Zichron Yaakov într-un muzeu al familiei Aaronsohn și al organizației NILI. Se poate vedea corespondența, ascunzătoarea unde a fost pistolul, ultima scrisoare a Sarei și multe alte obiecte din această extraordinară familie.

De la NILI la Mosad

Familia Aaronsohn, o familie de evrei orășeni au emigrat din România într-o provincie a Imperiului Otoman și au început o viață de agricultori într-o regiune mlăștinoasă, total nepotrivită agriculturii. În pofida tuturor greutăților, imigranții de la sfârșitul secolului al XIX-lea au pus bazele agriculturii israeliene moderne. Tradiția organizației NILI a fost continuată mai târziu de unul din cele mai performante sisteme de informații din lume, de la care toate celelalte încearcă să învețe. Această organizație a fost condusă de o femeie tânără, fiica cea mare a familiei, Sara,

care și-a dat viața pentru acest scop nobil. O eroină și o patriotă desăvârșită.

Cu aceste fapte eroice au justificat sensul numelui de NILI, o abreviere a dictonului biblic *neṭah israel lo iešaker* „Cel ce este tăria lui Israel nu minte” (1Sam. 15:29).

A apărut în revista Baabel, decembrie 2021

Evreii și studiul Vechiului Testament

Citind interesantul articol al lui Lucian-Zeev Herșcovici „Iudaism în Israel” din revista *Baabel* (<https://baabel.ro/2022/06/judaism/>) mi-am amintit că demult intenționeam să scriu despre acest subiect, mai ales că nu sunt de acord cu concluziile lui.

Câteva cuvinte despre terminologie. În ebraică Vechiul Testament este cunoscut sub mai multe denumiri. Numele tradițional *Mikra* (citire) este folosit atât în cercurile religioase, cât și în școli și universități. Numele de *TaNaCh* este o abreviere, un acronim al celor trei părți care îl compun: *Tora* (Legea), *Neviim* (Profeții) și *Ktuvim* (Scrierile). Acesta este numele folosit de obicei în cercurile laice.

Începutul studierii acestei cărți coincide cu începutul educației evreiești. Citim despre aceasta în cartea 2Cronici cap. 17: 7, 9. *În al treilea an al domniei lui [867 î.e.n., regele Iosafat] i-a chemat pe prinții săi[...] să se ducă să-i învețe pe oameni în orașele lui Iuda [...] Ei au învățat pe oamenii în cetățile lui Iuda, având cu ei cartea Legii lui Dumnezeu. Au străbătut toate cetățile lui Iuda și au învățat pe oameni[...].*

De atunci poporul evreu studiază fără încetare această carte. Modul de învățare și cel de predare s-au schimbat, chiar interpretarea textului nu mai e aceeași – dar studiul a rămas.

Au fost câteva perioade în care studiul s-a întrerupt, de exemplu perioada exilului, după căderea primului Templu (586 î.e.n.). La întoarcerea din exil, poporul uitase cartea și a fost nevoit să o învețe din nou. (Oare așa se întâmplă și astăzi cu evreii din diaspora?) Iată cum este descrisă revenirea la învățătură (cca. 457 î.e.n.): *Și preotul Ezra a adus Legea înaintea adunării [...] și a citit din ea cu voce tare. Era întâia zi a lunii a șaptea. [...] Tot poporul asculta cu atenție citirea cărții Legii* (Neemia 8:2-3).

Până spre sfârșitul primului mileniu, *Tanach* era cartea de bază care se învăța în școli. În ebraică școala chiar se numește *bet sefer*, „casa cărții”. Situația s-a schimbat pe la începutul celui de al doilea mileniu – evreii așkenazi au pus tot mai mult accentul pe studiul Talmudului, în detrimentul învățării metodice *Tanach*-ului, limitându-se la

citirea pericopei săptămânale din Tora și Profeti. Până astăzi metoda de studiu a evreilor ultra-religioși este una automată, care promovează mai ales abilitatea de a citi din sulul de Tora și nu înțelegerea aprofundată a textului. Evreii sefarzi studiau *Tanach*-ul, dar și acesta era un studiu automat.

Prin anii 1770-1780 a început în Germania mișcarea *Haskala* („educație”), de emancipare a evreilor. Era o ramură a mișcării europene a iluminismului. Ea a marcat începutul consolidării iudaismului modern în toate aspectele culturii și identității evreiești. Un loc important în acest proces îl ocupă educația, literatura, inclusiv textele sacre, limba și ideologia.

Emancipația a adus după sine și schimbări în studiul *Tanach*-ului. Acestea au avut loc de-a lungul secolului al XIX-lea și în secolului XX, sub influența mai multor factori.

Primul este apariția sistemului de analiză critică a textului biblic, un sistem științific, rațional, bazat pe istorie și arheologie, care s-a dezvoltat odată cu răspândirea iluminismului. Cu toate că a fost inițiat de biserica protestantă, acest sistem a ajuns la concluzii care nu erau pe placul teologiei creștine – și nici a celei evreiești.

Al doilea factor a fost angajamentul exponenților mișcării *Haskala* de a readuce studiul *Tanach*-ului în centrul educației evreiești. S-au scris romane, piese de teatru, precum și studii științifice care comparau diferite aspecte din *Tanach*, de exemplu flora și fauna, cu realitatea din Palestina contemporană. Evreii religioși, care se împotriveau studiului *Tanach*-ului, au pus și mai mult accent pe studiul Talmudului în școlile religioase. Dacă un student încerca să învețe *Tanach*, era exmatriculat. Astfel poetul național H. N. Bialik a fost dat afară din faimoasa *yeșiva* din Volozhin, Lituania, iar cel mai mare scriitor clasic evreu, Mendele Mocher Sfarim, a fost exmatriculat chiar de două ori, din *yeșiva* din Slutsk și din cea din Vilna.

Studiul *Tanach*-ului în Israel a fost influențat de mișcarea sionistă, pentru care *Tanach*-ul era cartea de bază. Grupurile religioase, care se împotriveau mișcării sioniste, au găsit astfel încă un argument pentru a se îndepărta de studiul *Tanach*-ului. Lumea evreiască din diaspora era foarte diferită de cea descrisă în *Tanach*. Ei preferau Talmudul, care a fost compus în Babilon, în diaspora și pentru diaspora. *Tanach*-ul conține tot ce nu aveau evreii în diaspora: un stat condus de un rege, o armată proprie, construcții de mari proporții, războaie, politică...

Chiar dacă erau socialiști, extremiști de stânga, David Ben Gurion și camarazii săi vedeau în *Tanach* o bază istorică și morală, un ideal pentru întemeietorii statului Israel.

În Israel, fiecare elev primește un *Tanach*. În armată fiecare recrutar primește încă unul. Studiul *Tanach*-ului este materie obligatorie în toți cei 12 ani de școală și (cel puțin deocamdată) se cere la bacalaureat. Există și grupuri de studiu pentru adulți. Cel înființat de Ben Gurion pe lângă biroul primului ministru mai funcționează și astăzi – și nu e singurul! Grupuri de studiu există în biroul președintelui statului, în Knesset, în diverse întreprinderi și instituții. Oricine poate învăța zilnic un capitol în cadrul programului „929”, prin radio, televiziune și pe toate rețelele de socializare. (929 se referă la numărul capitolelor din *Tanach*.) De exemplu eu primesc zilnic un pachet de articole și lecții despre capitolul zilei pe WhatsApp și un altul pe mail. Totul se găsește și pe YouTube.

Aceste inițiative sunt conduse de evreii naționaliști-religioși, cei pe care Lucian îi numește „tradiționaliști”. Ei sunt cei care poartă *kipa* croșetată, mulți dintre ei stau în Cisiordania, teritoriu ocupat de Israel din 1967. Iar ultra-religioșii învață doar Talmud.

În ultimii ani se simte o reîntoarcere a unei mari părți a populației la valorile evreiești tradiționale. Cel mai clar este adoptarea în masă a hranei cașer. Tot mai multe restaurante devin cașer, altfel și-ar pierde clienții. La fel se întâmplă și cu studiul *Tanach*-ului.

În încheiere o mică confesiune: spre deosebire de colegii baabelieni, eu am predat 55 de ani materii umanistice, printre ele și *Tanach*, la un liceu laic, la un liceu religios al mișcării Bnei Akiva, la universitate, cât și la grupuri de adolescenți creștini, evrei și musulmani. În ultimii ani am predat și unor studenți români pe ZOOM. Această experiență care a început în 1970 îmi permite să cunosc mai bine problemele de predare a acestei materii greu de modernizat.

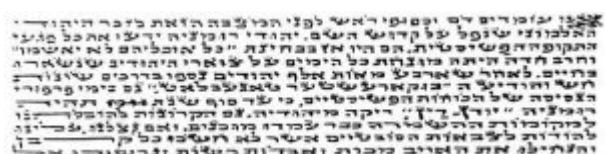
Eu am învățat la ambele extreme: pe de o parte la liceu laic și la universități din Israel și la Yeshiva University din New York, iar pe de altă parte, în copilărie, în învățământul religios tradițional, la *heder* și mai târziu în două *yeșivot*, una a marelui rabin Lau, iar cealaltă Brisk.

Este adevărat că unii au ideea preconcepută că *Tanach*-ul este legat de respectarea strictă a preceptelor religioase. Studenți ultra-religioși se interesează mai ales dacă profesorul și-a făcut cum trebuie rugăciunea de dimineață. Alții îl întreabă pe rabin dacă ce i-a învățat profesorul „eretic” este corect. Există și diferențe „geografice” – în principiu este mai ușor să predai *Tanach* la Ierusalim decât la Tel Aviv. Dar dacă materia este predată într-un mod interesant și atrăgător, majoritatea elevilor și studenților învață cu plăcere.

Pe acest subiect am scris zeci de articole în diferite limbi, precum și câteva cărți. În ultimii ani am adăugat și numeroase articole în limba română, care pot fi găsite pe internet.

Articolul a apărut în revista „Baabel”, iunie 2022

Holocaustul în România - Sulul (cartea) distrugerii evreilor din România: “Meghilat ha-hurban shel iehudei Romania” מגילת החורבן של יהודי רומניה [anul 5782]

În 27 ianuarie 1945 Armata Roșie a intrat în teribilul lagăr Auschwitz și i-a eliberat pe puținii supraviețuitori. În anul 2005, la propunerea Ministrului Afacerilor Externe al Israelului, ONU a declarat această zi ca „Ziua internațională a Holocaustului”. Peste câteva zile vom comemora această zi tristă. Noi nu uităm și nu iertăm! De data aceasta vreau să vorbesc despre un document anonim, scris în limba ebraică, despre evreii din România după aceste evenimente.

Acesta este unul din cele șapte suluri despre Holocaust scrise în limba ebraică, în stil biblic, asemănător celui din *Plângerile lui Eremia*, care vorbește despre distrugerea Ierusalimului și a Templului în anul 586 î.e.n. În acest sul sunt descrise evenimentele care s-au petrecut în România Mare între anii 1940-1944. La începutul acestei perioade în România trăiau în jur de 850.000 de evrei; la sfârșit, numărul lor s-a redus la aproximativ 450.000. Cartea a fost scrisă în anii de după război și ea cuprinde majoritatea evenimentelor tragice petrecute în anii războiului.

Scopul scrierii acestui sul ne este prezentat chiar de autor: „*Dorim să păstrăm pentru generațiile următoare*

amintirea acelor timpuri înfiorătoare. [...] Amintește-ți de ceea ce ți-a făcut Amalek (un verset din Vechiul Testament aplicabil tuturor dușmanilor evreilor) [...] nu uita! Te implor să nu uiți pe vecie strigătele celor uciși, arși, spânzurați, măcelăriți și îngropați de vii! Vom ține minte pe vecii vecilor ce ne-au făcut [...] Să fie sulul acesta împreună cu celelalte suluri o mărturie de lacrimi și sânge despre Holocaustul care s-a dezlănțuit asupra milioanele de frați și surori din poporul nostru."

Sulul este alcătuit din introducere, patru capitole și încheiere

Introducerea conține o descriere a „asupritorului blestemat” și a „distrugătorului înnebunit de ură”, tiranul, mareșalul Ion Antonescu, conducătorul țării timp de patru ani. În perioada lui au fost distruse comunități întregi, au fost executate familii întregi – bărbați, femei și copii, au fost incendiate sinagogi și școli evreiești, au fost distruse instituții publice. Sute de mii de evrei au fost izgoniți din locurile lor de baștină și deportați. Au curs fluvii de sânge, au pierit conducători și rabini, studenți și profesori, marea evreilor din țara aceasta.

Primul capitol conține măsurile luate de autoritățile române împotriva evreilor din țară:

- *S-a intensificat ura populației față de evrei;
- *Zilnic s-au impus restricții noi pentru de evrei;
- *Cultul mozaic a fost scos din rândul cultelor din România;
- *Casele evreiești au fost naționalizate și proprietățile evreiești au fost jefuite;
- *Mii de familii evreiești au fost alungate din locuințele lor;
- *Antreprenorii și negustorii evrei au fost obligați să-și deschidă afacerea în zilele de sărbători evreiești, mai ales Roș Hașana și Yom Kipur;
- *Sinagogi au fost confiscate și incendiate, suluri de Tora au fost pângărite; În continuare sunt descrise primele pogromuri:
- *Primul pogrom, la Dorohoi, în 1 iulie 1940. Au fost uciși aproximativ 100 de evrei, printre ei bebeluși, copii, femei, bătrâni și zece soldați.
- *Al doilea pogrom, la București, în 21-23 ianuarie 1941. Au fost uciși 130 de evrei, printre care cei doi fii al Rabinului Țvi Gutman, *Av Bet Din* din București. El însuși a fost arestat și împușcat de două ori, dar a fost salvat de la moarte. 15 cadavre au fost atârâte pe cârligele unui abator cu câte un bilet pe care scrie „carne cașer”.
- *Legionarii din partidul nazist Garda de Fier care aspirau la conducerea țării prin teroare și la eliminarea tuturor evreilor, au lovit 25 de sinagogi din oraș, printre care Marea Sinagogă sefardă *Cahal Grande* și o școală religioasă așkenază.
- *Sute de evrei au fost scoși din casele lor, din sinagogi sau chiar adunați de pe străzi și duși la așa-numitele secții de poliție ale legionarilor, unde au fost bătuți și torturați.

Al doilea capitol cuprinde încă două pogromuri:

- *Al treilea pogrom, la Iași, la sfârșitul lunii iunie și începutul lui iulie 1941. Au fost uciși peste 10.000 de evrei. Câteva mii au fost înghesuiți în 33 de vagoane fără ferestre și fără aer, în „trenul morții”. Trenul a mers zile întregi fără țință. Circa o jumătate din pasageri au murit de căldură și prin asfixiere.
- *Al patrulea pogrom, la Stânca Roznovanu, lângă Iași, în 27 iunie 1941. Au fost uciși 311 evrei, printre care 7 bebeluși care au fost aruncați într-o groapă, îmbrățișați de mamele lor.

Al treilea capitol conține evenimentele legate de deportarea în Transnistria a evreilor din Dorohoi, Bucovina și Basarabia. Din cei 150,000 de deportați, peste 90,000 au murit de frig, de foame, de tifos și dizenterie. O parte au

fost uciși de germani și români. Numai în jur de 60,000 s-au întors.

Al patrulea capitol descrie situația deplorabilă a celor 150,000 de evrei din nordul Transilvaniei. Prin Dictatul de la Viena, în vara anului 1940 ei au trecut de la autoritățile române la cele maghiare. În vara anului 1944 ei au fost adunați în ghetouri, iar după scurt timp au fost deportați la Auschwitz. După terminarea războiului s-au întors în România doar 29,405 evrei. Peste 120,000 au fost arși în cuptoarele lagărului. Printre victime erau învățați și studenți din multe comunități, printre care Cluj, Oradea, Satu-Mare și altele.

Autorul mai amintește pogromul din comuna Sărmaș, lângă Turda, în care au fost uciși 126 de evrei – bebeluși, copii, bătrâni, femei și bărbați – în noaptea dintre 16 și 17 septembrie 1944, în ajun de Roș Hașana.

Autorul deplânge și naufragiul celor două vapoare de emigranți spre Israel, Struma în 24 februarie 1942 și Mefkura în 5 august 1944. Ele au plecat din Constanța, având la bord 1,100 de evrei, printre care și refugiați din Polonia și Ungaria, orfani din Transnistria și alții. Amândouă s-au scufundat în apropierea portului Istanbul.

În ultimul capitol, autorul descrie intenția fasciștilor de a transforma România într-un stat *judenrein*, curățat de evrei. Vagoanele erau deja pregătite pentru a-i transporta pe evrei la lagărele de concentrare. Salvarea a venit prin eliberarea României de către armata sovietică și astfel au fost salvați 400.000 de mii de evrei.

Autorul laudă autoritățile socialiste române: „Regimul democratic ne-a ajutat să ne sculăm din ruine, să ne refacem comunitățile și să întărim viața religioasă evreiască.[...] Noi întărim legăturile cu alte comunități din Europa și de pretutindeni.”

Cine este autorul sulului?

Această operă anonimă a fost publicată în Israel de Dr. Iacov Gheler, profesor la Facultatea de Studii Ebraice de la Universitatea Bar-Ilan. El a stabilit că autorul acestui sul a fost Rabinul Binyamin Vilner

Rabinul Vilner s-a născut la Ierusalim în anul 1899, fiu al unei familii de evrei veniți cu primele valuri de imigranți. În 1901, când el avea doi ani, părinții s-au întors în Galiția. La începutul Primului Război Mondial au fugit în Cehia. Între anii 1915-1918, Rabinul Vilner a învățat la o *yeșiva* din Viena. În anul 1920 el a ajuns în România și a învățat la *yeșivot* din Baia-Mare și Satu-Mare. El a fost consacrat ca rabin de către rabinii din București Moșe Berger, Zusia Landman și Prim Rabinul României Dr. Alexander Șafran.

Între anii 1925-1929 Rabinul Vilner a fost rabinul comunității Liteni, de unde a trecut la comuna Frumușica unde trăiau 434 de evrei în anul 1930.

Între anii 1940-1944 a fost deportat în lagărul de la Târgu-Jiu și apoi în lagărele Vapniarca și Grosolovo din Transnistria, acuzat că ar fi comunist.

În anul 1960 a făcut *aliya* în Israel și a murit în anul 1978 la Petah-Tikva.

Articolul a apărut în revista Baabel, ianarie 2022

O carte de rugăciuni a revenit acasă, la Köln

Evreii folosesc două cărți de rugăciune importante. Cea pentru rugăciunile zilnice este numită *Sidur* („aranjare”), iar a doua, exclusiv pentru sărbători, este numită *Machzor* („ciclu”, ca de exemplu în ciclul anului). Cuvântul *machzor* derivă de la rădăcina CHZR (a se întoarce). Se cunosc cărți de rugăciune vechi de peste un mileniu, de exemplu *Sidur*-ul lui Rav Amram Gaon din secolul al IX-lea și *Machzor Vitry* din secolul al XII-lea.

Pe vremea aceea cărțile de rugăciune, fiind manuscrise, erau rare și foarte valoroase. Nu oricine avea un exemplar. Chiar pentru o sinagogă sau o comunitate era lucru mare ca să aibă un *Machzor*. Pe lângă rugăciuni, aceste cărți conțineau și reguli care trebuiau urmate zi de zi (*halachot*), obiceiuri, ritualuri, date importante. Cărțile tipărite de mai târziu erau mult mai ușor de obținut, și aflându-se în fiecare casă, *Machzor*-ul a devenit un fel de „caiet de istorie a familiei”. Pe paginile acestor cărți erau notate toate datele importante ale familiei și prin urmare în zilele noastre aceste cărți au devenit izvoare istorice importante, conținând amănunte din istoria și obiceiurile familiilor evreiești.

Machzor Amsterdam este un manuscris de o valoare artistică deosebită. Numele se datorează faptului că în ultimele secole a fost păstrat la Amsterdam. Studiile efectuate în anii 1920 asupra poeziilor religioase (*piyutim*), a stilului de caligrafie, cât și a ornamentelor artistice, au stabilit că manuscrisul datează din secolul al XIII-lea, înainte de 1280, și a fost scris în comunitatea evreiască din Köln. În secolul al XVII-lea cartea a ajuns la comunitatea sefardă din Amsterdam.

De la începutul secolului XX a fost expusă la muzeul de istorie evreiască din Amsterdam, dar în 2019 cartea s-a întors în orașul unde a fost scrisă, Köln, fiind expusă la muzeul Wallraf-Richartz, într-o cameră special amenajată. Muzeul se află în inima orașului, în centrul vechiului cartier evreiesc din Köln, care a existat până în 1424, când evreii din oraș au fost expulzați. A fost sfârșitul impresionatei comunități evreiești din Köln. Comunitatea evreilor din Germania este una din cele mai vechi din Europa și anul acesta, 2021, sărbătorește 1700 de ani de existență. După Revoluția Franceză, când Köln a fost cucerit de Franța, evreilor li s-a îngăduit să se întoarcă în oraș.

În ultimii ani a început construcția unui muzeu evreiesc situat exact pe teritoriul vechiului cartier evreiesc. În 2006 s-au făcut săpături arheologice, iar obiectele extrem de importante vor fi expuse în noul muzeu. El se

numește MiQua, după numele unei băi rituale (*mikve*) ale cărei rămășițe au fost descoperite în timpul săpăturilor. Printre altele au mai fost descoperite două sfeșnice în formă de stea (*menora* sau *Judenstern*). Muzeul, început în 2016, se află încă în construcție. Bineînțeles că și *Machzor Amsterdam* va fi expus acolo.

Evreii din Köln

Comunitatea evreilor din Köln este una din cele mai vechi din Europa, precum și una din cele mai importante din Germania medievală. La începutul anilor 1930 la Köln s-a descoperit cimitirul vechi, care a funcționat până la sfârșitul secolului al XVII-lea. Acolo s-au găsit urme ale existenței evreilor în oraș încă din perioada romană, când orașul se numea Colonia Agrippina. În afară de două edicte împotriva evreilor date de împăratul Constantius al II-lea, (337 – 361), nu avem detalii despre evrei până în secolul al XI-lea. De atunci datează prima sinagogă, care de-a lungul anilor a fost distrusă și reconstruită de trei ori. În 1424 evreii din Köln au fost expulzați și sinagoga a trecut în posesia bisericii. Bombardamentele aliaților din al Doilea Război Mondial au scos la iveală temeliiile sinagogii, care fusese demult uitată.

În Evul Mediu comunitatea a fost devastată de câteva ori. În 1096, în drum spre Țara Sfântă, cavalerii Primei Cruciade au distrus comunitatea, în ciuda eforturilor arhiepiscopului de a o apăra. Au fost uciși în jur de 1000 de evrei, printre care și marele rabin Moșe Cohen Țedek. Unii evrei care s-au convertit au primit posturi oficiale. În a Doua Cruciadă, în 1146, evreii au fost salvați de arhiepiscopul Arnold, care i-a lăsat să se adăpostească și să se apere în Castelul Wolkenburg de pe valea Rinului, lângă Bonn. Pe atunci biserica percepea impozite mari de la evrei. Pentru a-și păstra această sursă de venit, era important să-i apere pe evrei de la furia cruciaților.

În anul 1349, în perioada ciumei negre, evreii s-au adăpostit de furia gloatei în sinagogă, iar apoi au incendiat clădirea, pierind cu toții. (Povestea este destul de puțin credibilă – alte surse prezintă variante diferite.) În această perioadă, comunitatea era condusă de rabin, împreună cu un „episcop al evreilor”, numit de autorități. Comunitatea a fost condusă de-a lungul anilor de câțiva rabini eminenți. Unul dintre ei, Nathan ben Simeon, a copiat cartea monumentală a lui Maimonide (Rambam) *Mișne Tora*. Manuscrisul se păstrează la Budapesta.

Autorizația de ședere a evreilor la Köln a expirat în 1424 și în ciuda insistențelor episcopilor, evreii au fost nevoiți să părăsească orașul. Ei au revenit după 1794, când Renania a fost anexată Franței. Numărul evreilor din oraș a crescut treptat, ajungând la 9.745 la sfârșitul secolului al XIX-lea. Comunitatea avea patru sinagogi, un *bet-midrăș* (casă de studiu), două școli elementare, un liceu, câteva școli religioase, un spital, un orfelinat, un cămin pentru elevi și studenți. Între anii 1904-1911 biroul central al Organizației Sioniste Mondiale se afla la Köln.

În anul 1933, în ajunul venirii la putere a naziștilor, numărul evreilor din oraș întrecea 20.000. Măsurile represive au început la 1 aprilie 1933 cu boicotul nazist al întreprinderilor evreiești. La 5 mai 1933, în Piața Universității au fost arse cărți „evreiești”.

Până în septembrie 1939, peste 40% dintre evrei au emigrat. În „Noaptea de Cristal” (9 noiembrie 1938) sinagogile au fost distruse, magazinele evreilor au fost prădate și mulți evrei au fost deportați în lagăre de concentrare. În toamna anului 1941, ultimii 11.000 de evrei din oraș, au fost goniți spre est.

După război în Köln s-au adunat 600 de supraviețuitori. În 1967 orașul număra 1.321 de evrei. Astăzi orașul are două comunități: una mai mare, ortodoxă și una mai mică, progresistă. Majoritatea evreilor care trăiesc la Köln în zilele noastre sunt veniți din fosta Uniune Sovietică. Comunitate este a patra ca mărime din Germania și are sinagogă, *mikve* (baie rituală), grădiniță, școală, cluburi de tineret, organizație de studenți, mâncare cașer. În 1996 s-a înființat o comunitate liberală care are o sinagogă, lecții de Tora și multe activități. Cimitirul evreiesc este îngrijit și obiectele de cult distruse de naziști au fost adunate și îngropate.

Despre *Machzor Amsterdam*

Cercetătorii din Amsterdam care au studiat manuscrisul au stabilit că acesta datează din secolul al XIII-lea, probabil dinaintea de 1280. Realizarea lui a fost probabil finanțată de unul din bogătașii comunității, după obiceiul de vremii. Este una din primele cărți de rugăciune la care a fost decorat cu ilustrații magnifice. Așkenazii au fost primii care

au transformat cărțile de rugăciune în opere de artă. Se pare că au luat ideea de la creștinii care își împodobeau cărțile de rugăciune, Bibliile și Evangheliarele. Spre deosebire de cărțile de rugăciune din zilele noastre, cele medievale erau folosite de întreaga comunitate.

Cărțile medievale, fiind manuscrise, erau foarte valoroase. Ele erau scrise pe foi de pergament care erau apoi legate în volum. Atât textul, cât și ilustrațiile erau executate de mână. La sfârșit era un colofon, unde apăreau numele celor care au contribuit la realizarea cărții. Din păcate colofonul acestui *machzor* s-a pierdut de-a lungul anilor.

Mulți rabini și înțelepți s-au opus introducerii ilustrațiilor în cărțile de rugăciune. Principalul motiv era porunca din decalog: „să nu-ți faci chip cioplit, nici vreo înfățișare...”. Alții s-au opus pentru că imaginile ar putea distra atenția credincioșilor de la rugăciune. Până la urmă majoritatea au acceptat decorațiile cu motive vegetale animale, cunoscute din *Hagadot*.

Nici romanii, nici cruciații, nici biserica și nici naziștii nu au reușit să lichideze această comunitate, în ciuda eforturilor depuse de ei. Ea renaște din cenușă și trăiește din nou în lumina trecutului glorios.

A apărut în revista Baabel, noiembrie 2021

O sută de ani de la evenimentele din 1921 (Meoraot Tarpa) מאורעות תרפ"א

În luna mai a avut loc marea criză de securitate națională a acestui an, operațiunea din Gaza numită „Paznicul zidurilor”. Acesteia i s-au adăugat numeroase ciocniri între evrei și arabi cetățeni israelieni în câteva orașe cu populație mixtă, cum ar fi Lod, Jaffa, Haifa, Akko etc. Din păcate asemenea evenimente nu sunt o noutate, precedentele fiind cele din anul 2000, când avuseseră loc ciocniri cu poliția în afara satelor arabe.

Prima dintre ele s-a petrecut acum exact o sută de ani, în mai 1921, la Jaffa, când arabii i-au atacat pe evrei, făcând multe victime. Aceste atacuri sunt cunoscute în istorie ca „Evenimentele din 1921 sau *Meoraot Tarpa* (*Tarpa* sau מאורעות תרפ"א este notarea cu litere a anului evreiesc 5681, care corespunde anului 1921). Acestea au fost

primele ciocniri în masă între arabi și evrei. Până atunci existaseră numai incidente limitate, de obicei în scop de jaf.

În 1921 populația Palestinei număra 42.000 de suflete, din care 16.000 de evrei. Zece mii dintre aceștia erau imigranți veniți recent, după sfârșitul Primului Război Mondial.

Situația din Orientul Mijlociu era foarte tensionată din pricina rezultatelor Primului Război Mondial și împărțirea regiunii între Marea Britanie și Franța. Liderii arabilor au cerut înființarea unui stat numit „Imperiul Arab al Siriei”, dar Congresul din San-Remo nu a ținut seamă de cererea lor și a aprobat împărțirea Imperiului Otoman după acordul Sykes-Picot.

Revoltele au izbucnit imediat, chiar în 1920, în diferite regiuni din fostul Imperiu Otoman. Ultima nădejde și-au pus-o în secretarul de stat pentru colonii, Winston Churchill, care a vizitat regiunea în martie 1921, în drum spre Cairo, pentru a căuta o soluție la această chestiune. Trecând prin Palestina, a fost vizitat de o delegație a comitetului executiv arab care i-a cerut să anuleze dreptul evreilor la un cămin național, după cum specifica Declarația Balfour, să oprească imigrația evreilor și să înființeze un guvern național arab. Churchill le-a răspuns că guvernul britanic recunoaște Declarația Balfour și dreptul poporului evreu la un cămin național în Palestina.

În dimineața zilei de 1 mai 1921 o hoardă de arabi din Jaffa i-a atacat pe evreii din oraș. La prânz au avut loc două manifestații de 1 mai, una organizată de partidul socialist Ahdut Haavoda, cealaltă de către partidul comunist, cu lozinci în idiș. Cele două grupuri s-au ciocnit între ele. Britanicii au decis că revolta a pornit de aici, dar atacurile arabilor începuseră mai devreme. Grupuri de arabi din Jaffa și din alte orașe au atacat câteva clădiri locuite de evrei. Printre ele a fost căminul de imigranți Bet Haolim de pe lângă spitalul francez din Jaffa. A fost chemată poliția, dar polițiștii, care erau arabi, în loc să-i apere pe evrei, au tras în ei. În această clădire au fost măcelăriți 14 evrei. O altă zonă atacată a fost *Batei Varșa*, unde trăiau evrei localnici. Ei aveau arme ca să se apere și au primit ajutor din orașelul alăturat, Tel Aviv, precum și din alte părți ale țării. În urma acestor atacuri și a acțiunilor polițiștilor arabi, evreii din organizația para-militară *Hakibut Hahașai* (Kibuțul secret) au hotărât să se răzbune și să-l lichideze pe comandantul poliției locale, Tawfik Bey. Misiunea a fost îndeplinită de Yerachmiel Lukacher în 17 ianuarie 1923.

Printre victimele acestor incidente s-a numărat Iosef Haim Brenner, unul din cei mai importanți scriitori moderni în limba ebraică. Un grup de scriitori și artiști au rămas blocați într-o casă din Jaffa. A doua zi, 2 mai, au încercat să scape, dar spre ghinionul lor, casa se afla peste drum de cimitirul musulman, unde tocmai avea loc înmormântarea unui tânăr arab mort în aceste incidente. Participanții i-au atacat pe evrei cu topoare și bâte, omorând șase dintre ei, printre care și pe Brenner. Ei au fost înmormântați într-un mormânt comun în cimitirul Trumpeldor din Tel Aviv.

În urma măcelului din Jaffa a fost reorganizat sistemul de apărare al evreilor și a fost întărită organizarea administrativă.

În 11 mai, la ordinul primului guvernator britanic, Herbert Samuel, s-a înființat la Tel Aviv „consiliul orășenesc” (*Township*), nucleul viitoarei primării. Încă din 8 mai a fost înființată un fel de poliție locală.

Aceasta a fost una din primele acțiuni ale grupului Hagana (care fusese înființat în vara anului 1920). Nouă mii de refugiați evrei din Jaffa au refuzat să se întoarcă și au rămas la Tel Aviv. Ca urmare, populația Tel Aviv-ului a crescut simțitor, ajungând la 12.000 de suflete, la sfârșitul anului 1922.

Când vestea întâmplărilor din Jaffa a ajuns la orașul Petah Tikva, conducătorii locali s-au întrunit și au ales un comitet de apărare în frunte cu Avraham Șapira. Locuitorii celor două sate din nordul orașului, Kfar Sava și Ein Hai (astăzi Kfar Malal) au cerut să se alăture și ei acestei inițiative. În dimineața zilei de 5 mai, un grup de 400 de arabi a atacat orașul Petah Tikva. Apărătorii evrei le-au ieșit în cale.

Arabii erau înarmați și au omorât câțiva evrei. O unitate militară britanică (compusă din hinduși) a venit în apărarea evreilor. Soldații au deschis focul, omorând numeroși arabi. Între timp, un alt grup de 400 de arabi se apropia de oraș dinspre sud. Din nou soldații au deschis focul. Ciocnirile din Petah Tikva s-au terminat cu 28 de

morți arabi și 4 morți evrei.

La nord de Petah Tikva, în colonia (*moșava*) Hadera, locuiau 600 de evrei. În orașul arab apropiat, Tulkarem, circula zvonul că la Jaffa evreii măcelăresc femei și copii. În noaptea de 6 mai o mare mulțime de țărani arabi a atacat Hadera. Apărătorii evrei au tras asupra celor care se apropiau. Arabii au apucat să jefuiască câteva case abandonate de evrei și să le dea foc. 14 case au fost jefuite sau incendiate. Armata britanică era staționată lângă gară. Un avion militar a descoperit încă o coloană de 500 de arabi în drum spre Hadera și i-a atacat cu bombe și cu mitraliere.

În aceeași zi, 6 mai, în orașul Ramla era o sărbătoare locală. La sfârșit, un mare grup de petrecăreți au pornit spre orașul apropiat, Rehovot. Evreii care îi așteptau în afara orașelului, au tras în ei și i-au alungat.

În urma acestor masacre, arabii au omorât 47 de evrei și au rănit 140, iar armata britanică a omorât 148 de arabi și a rănit 73, apărându-i pe evrei.

Serviciile de informații ale organizației Hagana nu prevăzuseră amploarea evenimentelor. Acest lucru explică numărul mare de morți și răniți din primele zile la Jaffa. Consecințele au fost grave pentru populația evreiască. La Jaffa și Tel Aviv s-a declarat legea marțială și mulți cetățeni au fost condamnați pentru purtare de arme, care a fost interzisă. Multe orașe arabe au primit amenzi colective. Flota militară britanică a fost chemată la Jaffa. Primul vas a sosit în 5 mai.

În 14 mai, guvernatorul britanic, Herbert Samuel, (care era și el evreu) a ordonat sistarea temporară a imigrației evreilor, oprind chiar 150 de imigranți care erau pe drum. În 3 iunie, ziua de naștere a regelui, guvernatorul a anunțat că imigrația va fi limitată în funcție de capacitatea economică a țării. Hotărârea lui a fost aprobată de guvern și de parlamentul din Londra. Au fost și alte restricții, dar mai puțin grave.

Restricțiile erau menite să liniștească atmosfera, dar ele au rămas fără efect. După numai câteva luni, în 2 noiembrie, ziua Declarației Balfour, Mișcarea Națională Palestiniană a organizat în toată țara marșuri de protest, repetate anual. Ciocniri violente între evrei și arabi, soldate cu multe victime evreiești, s-au repetat în 1929 (<https://baabel.ro/2019/09/tulburarile-din-palestina-din-anul-1929/>), 1936, 1939, în anii 40, culminând cu Războiul de Independență, când toate țările arabe au pornit contra Israelului.

Până în 1966 arabii israelieni au fost sub autoritate militară: nu puteau părăsi localitățile unde trăiau decât cu aprobarea poliției, în multe posturi, de exemplu învățători și profesori, nu puteau lucra decât cu aprobarea Serviciului de Securitate (*Şin Bet*) etc. Ciocnirile cu evreii sau cu poliția israeliană reapar din când în când, așa cum a fost și anul acesta. Între timp a continuat însă integrarea tinerilor arabi în societatea israeliană. Astăzi tinerii vorbesc perfect limba ebraică, mulți se îmbracă modern și chiar provocator, lucrează aproape în toate domeniile. Universitățile sunt pline de studenți și de profesori arabi. În spitale sunt din ce în ce mai mulți medici și asistenți arabi. În noul parlament, în noul guvern, un arab va sta în fruntea unei comisii extrem de importante – Comisia parlamentară pentru Afaceri Interne.

Avem cu toții speranța că arabii musulmani, creștini, druzi etc, care reprezintă aproape un sfert din populația Israelului, vor fi în curând o parte constructivă a statului Israel, umăr la umăr cu vecinii evrei.

A apărut în revista „Baabel”, iunie 2021

Pericopa Balak - Fapta lui Zimri [anul 5782]

מעשה זמרי

După descrierile splendide despre poporul Israel ieșite din gura lui Bil'am, ultima parte a pericopei este dedicată păcatelor poporului în prostituție și idolatrie. Reacția lui Dumnezeu nu a întârziat să vină: „Adonai i-a spus lui Moșe, Ia-le pe toate căpeteniile poporului și spânzură-le înaintea lui Adonai în fața soarelui și să se abată apriga mânie a lui Adonai de la Israel” (Numeri 25:4).

Rași și alți mari comentatori interpretează că scopul nu era spânzurarea căpeteniilor, ci activarea lor ca judecători care să-i pedepsească pe păcătuitori. Aceasta reiese și din reacția lui Moșe: „Moșe le-a spus judecătorilor lui Israel, fiecare dintre voi să-i ucidă pe oamenii săi care s-au alipit de Baal-Peor” (Numeri 25:5). Cu alte cuvinte, pedeapsa nu este din pricina prostituției ci din pricina păcatului de idolatrie, pentru alipirea de Baal-Peor. Însă este posibil ca cele două păcate să fie amestecate între ele. Bil'am avea un plan care rezultă din vorbele lui de despărțire de Balak: „Acum, iată, plec la poporul meu, vino să-ți vestesc ce va face poporul acesta poporului tău în zilele din urmă” (Numeri 24:14). Iar înțelepții din Talmud au descris sfatul lui în felul următor:

„El i-a spus: Dumnezeul lor detestă indecența, nerușinarea. Iar ei detestă obiecte din in, pânzeturi colorate. Hai să-ți dau un sfat: fă-le paravane din crengi și bagă în ele curve, una bătrână pe afară și una tânără înăuntru, și ele să vândă obiecte din in. Pe când evreii mănâncă, beau, petrec și ies să se plimbe afară, le spune bătrâna: Nu vrei să cumperi niște lucruri de in? Bătrâna îi spune prețul, iar tânăra îi propune mai ieftin. Insistă de două-trei ori și apoi îi spune: Simte-te acasă, stai să alegi ce vrei singur. Pe masă erau carafe cu vin. Ea îi spune: Vrei să bei un pahar de vin? A băut și din cauza aceasta s-a încins și i-a spus: Culcă-te cu mine! Atunci își scoate idolul din poale și-i spune: Închină-te la el! El îi spune: Dar eu sunt evreu! Ea îi spune: Ce-ți pasă? În total este vorba de Peor. Eu doar nu-ți cer să renegi Toraua lui Moise, după cum este scris: „Dar ei au intrat la Baal-Peor, s-au dedicat desfrâului și au ajuns dezgustători în iubirea lor” (Osea 9:10).

În continuare, aduce și Toraua sfatul lui Bil'am: „Iată, ele au fost cele care, la cuvântul lui Bil'am, i-au făcut pe fiii lui Israel să fie infideli față de Domnul, în cele de la Peor, și a izbucnit urgia în adunarea lui Adonai” (Numeri 31:16). Atunci încă nu începuseră să pună în acțiune porunca Domnului de a-i judeca pe cei care au păcătuit și iată că din mijlocul agitației care a început în popor auzind porunca lui Moșe, s-a sculat unul din căpetenii și a acționat: „Și iată, unul dintre fiii lui Israel a venit și a înfățișat-o fraților săi pe o midianită, sub ochii lui Moise și sub ochii întregii adunări a fiilor lui Israel, pe când plângeau ei la intrarea Cortului Întâlnirii” (Numeri 25:6). Cuvântul „iată”, în ebraică *ve-hineh*, înseamnă că s-a petrecut o schimbare bruscă, însă detaliile din Tora sunt foarte puține, așa că și aici avem nevoie de înțelepți.

În Talmud, tractatul Sanhedrin 82:a apare o legendă în care ni se povestește că oamenii din tribul Șim'on au mers la Zimri Ben Salu (președintele tribului) și i-au spus: În timp ce ei duc discuții care ne vor pecetlui soarta, tu stai și taci? Atunci, el a adunat 24,000 de persoane și a mers la Kozbi și i-a spus: Culcă-te cu mine! Ea a răspuns: Eu sunt

o fiică de rege, Și tata mi-a pruncit așa: Să-l asculți (=să te culci) pe cel mai mare dintre ei. El i-a spus: și el, adică Moise, este președinte (ca și mine). Numai că eu, Șim'on m-am născut al doilea, iar el (Levi) s-a născut al treilea. A prins-o de păr și a adus-o la Moise și i-a spus: Fiul lui Amram, asta ne este interzisă sau ne este permisă? Dacă îmi spui că este interzisă, pe fata lui Yitro (Țipora, soția sa) cine ți-a permis-o? *Halachaua* l-a ignorat (pe Moise?) și toți au izbucnit în plâns „... ei plângeau la intrarea Cortului Întâlnirii” (Numeri 25:6). În continuare scrie „Când i-a văzut Pinhas Ben Elazar ...” (Numeri 25:7). Ce a văzut el? Spune Rav (înțeleptul): A văzut un fapt și și-a amintit de *halacha*. El (Pinhas) i-a spus (lui Moise) : Fratele tatălui-tatălui meu: doar tu ne-ai învățat la coborârea de pe Muntele Sinai: Nesăbuiții lovesc pe cel care se culcă cu o străină! (Moise) i-a spus: Cel care citește această epistolă va fi trimisul care va executa ceea ce scrie în ea.

Personajele din acest midraș pot fi identificate cu cele din două versete: „Iar numele israelitului lovit care a fost ucis împreună cu midianita era Zimri Ben Salu, președinte al casei părintești al tribului Șim'on (Numeri 25:14-15).

Plânsul poporului este ușor de înțeles. El reprezintă asumarea păcatului și teama de pedeapsa care va veni peste nenumărații păcătoși. Însă după cum descrie midrașul, plânsul la intrarea în cort se referă mai degrabă la Moșe și reprezintă o exprimare ambiguă a problemei juridice și de aceea scrie în midraș că „*halachaua* l-a ignorat”. Pe cine? Pe Moise?

Poporul se aștepta ca în aceste momente grele, Moise să acționeze imediat în fața actului de idolatrie ca urmare a curvăsăriei. Când el ezită să riposteze, președintele tribului Șim'on acționează sub presiunea populației care cere abrogarea sentinței de spânzurare a miilor de cei care au păcătuit.

Midrașul îl descrie pe Zimri ca un bădăran și nesimțit chiar și în atitudinea lui față de Kozbi. Nu este aici nici un act de iubire ci o acțiune de brutalitate. Ca să o convingă să i se supună „a prins-o de păr și a dus-o la Moise”. După aceea a băgat-o în cort și și-a îndeplinit viciile, parcă Kozbi nu ar fi o fire umană. În acest fel, el a încercat să slăbească autoritatea lui Moșe de a judeca pe cei vinovați de infracțiune de proxenetism. Moșe și poporul din jurul lui nu au avut o ripostă adecvată și promptă la aceste provocări ale lui Zimri. Iar după ce l-a atacat pe Moșe cu argumente de *halacha*, Moșe și tot poporul au izbucnit în plâns.

Unii comentatori moderni explică faptul că Moșe nu a vrut să se confrunte cu Zimri, din pricină că Zimri îi amintea că și el s-a încurcat în același păcat (când a luat-o pe Țipora). Cu toate că el a luat-o de soție înainte de darea Toraei, adică atunci încă era permis de luat o străină, el prin modestia lui excepțională nu a vrut să fie nici măcar de mar'it-ayin מראית עין, un fel de „văzul lumii”, fiindcă oricum porunca nu exista când el s-a căsătorit.

Modestia excesivă a lui Moise nu i-a îngăduit așadar să riposteze cum trebuie la provocarea lui Zimri. Tocmai riposta curajoasă și promptă a lui Pinhas era necesară în acel moment, mai ales că acest act a oprit pandemia care a apucat să omoare pe cei 24.000 de oameni adunați de Zimri.

De aici învățăm că în fața unui tupeu curajos criminal care vine să zguduie bazele justiției și încearcă să discrediteze conducerea, este nevoie de o acțiune glorioasă care să rămână în limitele normelor de drept și moralitate.

Pericopa Behaalotcha - Oare s-a despărțit Moșe Rabenu (Moise) de soția lui? [anul 5782]

Spusele lui Miriam despre Moise din pericopă produc multiple probleme: 1. „... din pricina femeii *cușite* pe care și-o luase – căci își luase o femeie *cușită*”, 2. „Oare numai prin Moșe grăiește Adonai? Oare nu și prin noi grăiește?”. (Numeri 12:1-2). Întrebarea care se pune este care e legătura între luarea unei *cușite* de soție și profeția lui Miriam și Aron? Gravitatea acestei întrebări este atât de intensă încât a dus la o interpretare inversă din cele scrise: argumentul nu este luarea femeii *cușite* ci, din contră, despărțirea de ea. Așa traduce Onkelos, în traducerea în limba aramaică de care noi ne ajutăm ca să înțelegem textul mai bine. Așa este mai ușor să înțelegem argumentul că și prin noi grăiește Adonai, adică noi nu am primit porunca să ne retragem din plăcerile vieții cum a fost poruncit Moșe. Problema este că această explicație rămâne problematică și este nevoie de ceva mai solid.

Să înțelegem întâi mai bine cuvântul „*cușită*” pe care majoritatea traducătorilor preferă să o lase în forma originală. În ebraică cuvântul este înțeles de majoritatea înțelepților „neagră”. Aceasta se bazează pe locația geografică a țării numite Cuș (Geneza 2:13), și pe persoana cu același nume din Bereșit/Geneza 10:6. Locul este identificat în nordul Africii, lângă Egiptul din același verset. Locuitorii acestei țări sunt bineînțeles negrii. Un *cuș* este trimis la David ca să-i vestească moartea fiului său, Avșalom (2Samuel 18:22). Vedem iar că la această misiune periculoasă este ales cineva dintr-o clasă socială inferioară.

Găsim acest lucru în comentariile marilor înțelepți din Franța, sec. 12-13 numiți Baalei Hatosfot într-o antologie de comentarii numită „Moșav zkenim” (Locație de bătrâni înțelepți). Unul dintre ei, Ri Hazaken (sec.12) spune că atunci când Miriam și Aharon au grăit din pricina femeii *cușite*, ei i-au spus lui Moșe să ia o altă femeie, de viță mai nobilă și s-o lase pe midianita sa. Însă Moșe nu a vrut, fiindcă el o luase când era sărac, iar acum când este un prinț nu a vrut s-o alunge. Cu alte cuvinte, argumentul lui Miriam că îndepărtarea Țiporei de către Moșe nu este o problemă. Din contră, cusurul este că nu este potrivit unei persoane de rangul lui Moșe să fie căsătorit cu o femeie *cușită* care nu este aristocrată. Putem înțelege de aici faptul că Moșe este căsătorit cu o femeie de treapta aceasta, îl afectează nu numai pe el, ci pe toți ceilalți profeții. Miriam și Aharon spun că și ei sunt afectați de această situație. Însă este o diferență mare între cei doi.

Miriam este convinsă că ea aparține unui rang aparte fiind profeteasă, pe când Moșe care este profetul profeților, nu crede nicio clipă că el aparține unei clase aparte. Noi învățăm acest lucru din versetul următor: „Iar Moise era un om foarte smerit, mai mult decât toți oamenii de pe fața pământului” (Numeri 12:3). Miriam, spre deosebire de Moise, crede că ei aparțin unei clase aparte și de aceea îi reproșează că și-a luat o nevastă care nu este din clasa lor. Din această pricină ea este pedepsită, devine deodată leproasă și este scoasă din tabără ca să fie la egalitate cu toate așa numite „clase”. Dar ea este o personalitate extrem de importantă și ca atare tabăra evreilor a stat pe loc și ei au așteptat o săptămână până când ea s-a vindecat. Asta spre deosebire de Ghehazi, robul lui Elișa și de regele Uziya care au rămas cu lepra până la moarte.

Fratele ei, Aron diferă de ea. El nu este în nici un caz profet, ci *cohen*/preot. Poziția aceasta nu cere ca persoana să

fie de viță nobilă deoarece ea se transmite prin moștenire, din tată în fiu. Mai este încă ceva. Dacă Aharon a făcut greșeala să-i reproșeze lui Moșe despre originea soției lui, înseamnă că el îl consideră pe Moșe atât profet cât și cohen. Moșe într-adevăr era din familia de *cohanim*, însă el nicio dată nu s-a considerat *cohen* și nu și-a luat atribuții de *cohen*. Le-a lăsat fratelui său.

Această percepție că profeția este chestiune instituțională și i-a fost atribuită lui Moise, se repetă și în alte ocazii, de exemplu la cei doi rebeli Eldad și Medad. Ea este un dar spiritual dat unor persoane alese în mod special. Această cerință nu-i poate fi aplicată lui Aron care nu este profet ci *cohen* (preot). Tocmai aici este diferența între profeție – o chestiune spirituală și *chehuna*, „preoție”, o chestiune familială de moștenire.

Învățătura este următoarea: calitățile unui om nu depind în nici un caz de rangul lui social. La fel și iubirea poporului și mai ales cea a lui Kadoș Baruch Hu.

Pericopa Behar - Anul de jubileu [anul 5782]

Anul de jubileu în Tora este un an sfânt care se petrece odată la 50 de ani. În acest an avem porunca să eliberăm pe toți sclavii, să înapoiem toate pământurile și gospodăriile la proprietarii lor adevărați. În afară de asta, ca și în anul de *șmita*, este interzisă lucrarea pământului.

Această *mițva deoraita* (din Tora) מצווה דאורייתא aparține mițvoturilor „care depind de țară” și ca să poată fi aplicată, este nevoie ca majoritatea poporului evreu să stea în țara sfântă. Din această cauză în mare parte a istoriei această mițva nu a fost îndeplinită și nici mițvoturile care sunt legate de acest an.

Rambam ne învață că sunt opt mițvot legate de acest an, printre ele: un an de jubileu este sfințit printr-un an de *șmita*, se suflă în *șofar* la eliberarea sclavilor din robie, se eliberează pământurile.

Anul de jubileu și mițvoturile legate de el apar în cartea Levitic (25: 8-13):

„Și să-ți numeri șapte săptămâni de ani, șapte ani de șapte ori, și-ți vor fi zilele celor șapte săptămâni de ani patruzeci și nouă de ani. Și atunci să suni cu putere din corn (*șofar*) în luna a șaptea, în a zecea (zi) a lunii; în Ziua de Iom Kipur să sunați din corn în toată țara voastră. Să sfințiți anul al cincizecilea și să vestiți în țară eliberarea

tuturor celor care locuiesc în ea; să fie pentru voi jubileu și să vă întoarceți fiecare la moșia sa, fiecare la familia sa să vă întoarceți. Jubileu să fie pentru voi anul al cincizecilea; să nu semănați și să nu secerați cele ce vor răsări (de la sine) și să nu culegeți de pe vițele netăiate, căci este jubileu; să fie sfânt pentru voi; de pe câmp să mâncați recolta lui. În anul acesta al jubileului, să vă întoarceți fiecare la moșia sa”.

Etimologia cuvântului

Etimologia cuvântului *jubileu*, în originalul ebraic *yovel* יובל, este neclară. Din această cauză, probabil traducătorii de atunci, atât în limba aramaică, cât și greacă și latină au lăsat cuvântul ebraic în forma sa originală cu adaptare la fonetica fiecărei limbi. După părerea comentatorilor, cuvântul înseamnă probabil „berbec”, din cauza cornului de berbec în care se sufla în anul acesta. Dovada se găsește în cartea Iosua 6:4: „... și șapte preoți să poarte șapte trâmbițe de corn de berbec”. În originalul ebraic aici apare cuvântul *yovel* יובל.

În traduceri grecești cuvântul a intrat sub forma de *iobelos*, apoi s-a transformat în forma grecească *iabelaios*. De aici cuvântul a intrat în latină târziu sub forma de *iubilaeus*, care este un adjectiv în expresia „an de jubileu”. Sensul termenului a fost aici întărit, fiind o confuzie între cuvintele latine *iobel* – anul al cincizecilea și *iubilare* – un cuvânt latin care exprimă „o explozie de veselie”. În toate limbile latine, inclusiv limba română cuvântul conține ambele sensuri.

Calcularea anilor

După Talmudul Babilonean, tractatul Kidușin 20:b, numărarea anilor de *șmita* și *yovel* a început la 14 ani după intrarea evreilor în Eretz Israel sub conducerea lui מִדּוּשָׁן. În cărțile de Agada, cât și în cartea „Sefer ha-yovlim” (Cartea Jubileelor) din Apocrifa, există o numărătoare care începe cu crearea lumii. Deoarece mai există încă câteva sisteme de calculare, sunt câteva variante în ce an exact a fost sau va fi anul de jubileu.

Din cauză că sunt sisteme diferite de calculare, sunt și variante diferite când a căzut ultimul an de jubileu. Cele trei variante sunt: anul a fost 5776 (2016), adică 48 de jubilee de la *aliya* (revenirea) lui Ezra și Nehemia, alții presupun că anul a fost 5765 (2005). După calcularea multor înțelepți anul a fost 5762 (2002). În acest caz, noi ne aflăm anul acesta 5782 (2022) în al treilea an de *șmita* din cele șapte din acest jubileu, adică în anul al 21 al ciclului de jubileu.

Prețul jubileului

În Talmud este o dispută cruntă despre anul al cincizecilea. Problema este dacă numărătoarea ciclului următor începe cu anul al cincizecilea sau începe după acest an. Adică dacă primul an de *șmita* din următorul ciclu este chiar anul al cincizecilea sau este anul următor. Mulți înțelepți susțin în diferite locuri în Talmud că anul al cincizecilea nu se ia în considerare și numărătoarea începe anul următor. Însă Rabi Iehuda, în câteva locuri în Talmud consideră că anul al 49 este anul de jubileu și numărătoarea începe din anul al cincizecilea. Înțelepții din evul mediu au fost la fel de împărțiți. Aceasta este cauza la diferitele sisteme de calculare.

Încetarea sărbătorii

În Mișna și în Talmud scrie că anii de jubileu nu au mai fost sărbătoriți din momentul în care au fost exilate cele zece triburi. În Talmudul Babilonian, tractatul Arachin 32:b:

„După expulzarea triburilor Ruben, Gad și jumătatea tribului Manase, au fost anulate jubileele, căci este scris „să vestiți în țară eliberarea **tuturor** celor care locuiesc în ea” (Levitic 25:10). Jubileu va fi doar când toți locuitorii se vor afla în țară și nu când o parte au fost exilați, chiar dacă unii au reușit să se amestece cu alte triburi și să rămână. Jubileu va fi când toți vor sta pe meleagurile lor așa cum trebuie să fie”. Înțelepții se bazează pe cuvântul **tuturor** din versetul cu pricina după care au stabilit această regulă. Cu alte cuvinte jubileul se ține doar când tot poporul Israel se află pe pământul lui natal.

Marele înțelept Rambam stabilește în cartea lui monumentală Mișne Tora ('im, Yovel Ușmita 12:16) că jubileul se va reînnoi la a treia venire *bia* בִּיאָה, adică când poporul evreu va intra în țară pentru a treia oară: „În viitor, la cea

de a treia venire, când vor intra (evreii) în țară, vor începe numărătoarea de ani de *șmita* și *yovel*, și când în orice loc cucerit se va aplica obligația de zeciuială, căci este scris „Și te va duce Adonai Dumnezeul tău în țara pe care au luat-o în stăpânire părinții tăi și o vei lua în stăpânire” (Deuteronom 30:5).

Întrebarea la care nu avem încă răspuns este „când va fi a treia venire” sau poate ea a început deja?!

Pericopa Ekev - Rugăciunea Șma Israel „Kriat Șma” [anul 5782] שמע ישראל

Cele trei fragmente care compun rugăciunea de „Șma Israel” se află în Tora în capitolele următoare:

- În pericopa Șlah Lecha apare fragmentul intitulat „Vaiomer” ויאמר - și a spus (Numeri 15:36-41) și conține mițvaua de *țitit* ציצית. În rugăciunea de Șma el este al treilea fragment.
- În pericopa Veethanan apare fragmentul intitulat „Șma” שמע - ascultă (Deuteronom 6:4-9) și conține mițvaua de iubire a lui HAȘEM. În rugăciunea de Șma el este primul fragment.
- În pericopa Ekev apare fragmentul intitulat „Vehaia im șamoa” והיה אם שמוע - și va fi dacă veți asculta (Devarim/Deuteronom 11:13-21) și este mițvaua de teamă (respectare) de Dumnezeu și munca lui. În rugăciunea de Șma el este al doilea fragment.

De la această organizare reies următoarele întrebări:

1. De ce tocmai aceste fragmente au fost privilegiate să intre în cartea de rugăciuni a poporului evreu și au fost stabilite ca una dintre rugăciunile obligatorii dimineața și seara după cum scrie „Să-i învățați pe fiii voștri vorbind despre ele când stai în casă și când mergi pe cale, când te culci și când te scoli” (Deuteronom 11:19)?
2. De ce s-a stabilit tocmai ordinea aceasta și care este legătura între cele trei fragmente care au fost adunate împreună?

Ca să știm de ce au fost alese aceste trei fragmente ca să intre în rugăciune, trebuie mai întâi să cunoaștem despre ce este vorba în fiecare din ele:

- Fragmentul „Vaiomer” conține mițvaua de *țitit* ציצית - să-și facă ciucuri (*țitit*) la cele patru poale ale hainelor. Aceste ciucuri au și alte scopuri care vin în serie „Ciucurii să vă fie ca să-i vedeți și să vă amintiți toate poruncile lui Adonai și să le înfăptuiți ... și să fiți sfinți pentru Dumnezeul vostru” (Numeri

15:36-39, 40). Talmudul trage următoarele concluzii: „văzutul duce la memorat, iar memoratul duce la acțiune (tractatul Menachot 43:b). Iar noi putem adăuga că acțiunea duce la sfințenie.

- Fragmentul „Șma” conține porunca să-l iubești pe Domnul și la fel să accepți jugul împărăției sale.
- Fragmentul „Vehaia im șamoa” conține ordinul de a îndeplini toate mițvoturile lui Dumnezeu cu o promisiune de răsplătire pentru cei care vor îndeplini mițvoturile și o atenționare de pedepse pentru cei care nu le vor îndeplini.

Este important să amintim că „Șma” și „Vehaia im șamoa” mai au ceva în comun: în ambele sunt amintite mițvoturile de *tfilin* (casete pe mână și pe frunte), învățarea fiilor, ocupație permanentă de Tora și mițvat Mezuza (casetă pe uși). Probabil aceasta a fost cauza că la debutul fixării rugăciunilor doar aceste două fragmente au intrat în rugăciune. S-a stabilit că aceste două împreună sunt o mițva *Deoraita* דאורייתא care trebuie spusă dimineața și seara. Pe când cel de al treilea fragment, *țitit*, s-a adăugat mai târziu.

Cu alte cuvinte, prima variantă pentru această ordine este dimensiunea lor. Talmudul ne dă următoarea explicație: „Este normal ca fragmentul „Șma” să vină înaintea „Vehaia im șamoa” fiindcă el conține atât să înveți pe alții cât și să înveți și să faci (să le inculci fiilor tăi și să vorbești despre ele ... să ți le legi ... să le scrii). „Vehaia im șamoa” este al doilea fragment înaintea „Vaiomer” fiindcă conține atât să înveți (pe alții) cât și să faci (acționezi) („să vi le legați ... să-i învățați pe copii voștri ... să le scrieți”). În fragmentul „Vaiomer” este doar să faci („să-și facă ciucuri”) (tractatul Brachot 14:b).

Despre fragmentul acesta de *țitit*, Talmudul ne mai dă încă cinci argumente pentru care el a fost adăugat rugăciunii. În tractatul Brachot 12:b scrie că în acest fragment sunt cinci fapte: *mițvat țitit*, ieșirea din Egipt, jugul mițvoturilor, părerea necredincioșilor, gânduri de păcat și gânduri de idolatrie. În continuare Talmudul aduce exemple pentru fiecare fapt.

Rambam, în cartea sa „Haiad hachazaka” (Mâna puternică) היד החזקה, cap. Kriat Șma 1:2-2 ne explică ordinea fragmentelor. Citim mai întâi fragmentul „Șma” fiindcă conține principiul unicității Dumnezeului și iubirea lui și învățarea lui care este un mare principiu că totul depinde de el. Al doilea fragment este „Vehaia im șamoa” fiindcă conține porunca să ținem minte toate celelalte mițvot. Iar al treilea fragment este cel de *țitit* și în care avem iarăși porunca de a ține minte celelalte mițvoturi. Cu toate că mițvaua de *țitit* nu se aplică noaptea, noi citim fragmentul noaptea fiindcă el conține ieșirea din Egipt pe care noi o amintim ziua și noaptea „ca să-ți aduci aminte în toate zilele vieții tale de ziua când ai ieșit din țara Egiptului” (Deuteronom 16:3). Citirea celor trei fragmente în ordinea aceasta se numește „Kriat Șma” (chemarea rugăciunii Șma).

Cu alte cuvinte Rambam ne învață că există trei stagii în primirea jugului împărăției lui Adonai: prima, iubirea lui Adonai necondiționată care este credința în singurul Dumnezeu care există și acceptarea necondiționată a împărăției sale; a doua, iubirea lui Adonai condiționată în așteptarea unei răsplăți sau o teamă de Dumnezeu și acceptarea jugului de mițvot care înseamnă îndeplinirea tuturor poruncilor lui și munca lui cinstită; iar a treia, este primirea jugului de mițvot în mod practic, prin îmbrăcarea unei haine de robi care să ne amintească continuu că suntem robii Domnului nostru.

În concluzie, aceste trei fragmente au fost stabilite în rugăciunile de *șaharit* שחרית (dimineața) și *arvit* ערבית (seara) fiindcă ele creează o temelie solidă de credință în Atotfăcătorul, în certitudinea despre supravegherea creațiilor Lui, în răsplătirea celor devotați Lui și pedepsirea răzvrătiților. Aceste fragmente sunt dovada zdrobitoare la alegerea reciprocă între poporul evreu și Hakadoș Baruch Hu, la iubirea noastră pentru El și iubirea Lui pentru noi: „Eu sunt Adonai Elohechem (Dumnezeul vostru) care v-am despărțit pe voi de celelalte popoare ... și să-mi fiți mie sfinți, căci sfânt sunt Eu, și v-am despărțit pe voi de celelalte popoare ca să fiți ai mei” (Vayikra/Levitic 20:24-26).

Alegerea reciprocă iese în evidență clară în cartea Deuteronom (26:17-19): „Astăzi ai primit făgăduința că Adonai este Dumnezeul tău și vei umbla în căile lui și vei păzi legiurile lui și poruncile lui și hotărârile lui, și că vei asculta de glasul lui. Și Adonai te-a recunoscut astăzi drept poporul său ales, precum ți-a grăit ... te va pune mai presus de toate neamurile pe care le-a făcut, spre laudă și spre faimă și spre strălucire, și că vei fi popor sfânt pentru Adonai,

precum a grăit”.

După ce am învățat importanța celor trei fragmente, iar de aici rezultă importanța întregii rugăciuni de „Kriat Șma”, să încheiem cu primul verset al acestei rugăciuni, care a rămas un dicton etern în gura oricărui evreu care este în strâmtoare:

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד
Sh'ma Yisra'el, Adonai 'eloheinu, Adonai Ehad

Pericopa Emor - Șlomit bat Divri - femeia israelită שלומית בת דברי [anul 5782]

Șlomit bat Divri era o femeie din tribul Dan și este amintită în cartea Levitic 24:10-11: „Fiul unei femei israelite, dar care era fiul unui egiptean, a ieșit printre fiii lui Israel și s-au încăierat în tabără fiul israelitei și un bărbat israelit. Iar fiul femeii israelite a hulit Numele și a blestemat; atunci l-au dus la Moise – numele mamei lui era Șlomit, Bat (fiica lui) Divri din tribul Dan”.

Înainte să lămurim cine este această femeie, să vedem cine este tatăl acestui blestemător. În midrașul VaYikra Raba 32:3, la fel în midrașul Tanhuma VaYikra 24 scrie că acesta era egipteanul pe care îl văzuse Moșe lovind un evreu: „Și a fost așa: în zilele acelea, când Moise s-a făcut mare, a ieșit la frații săi și a văzut corvezile lor; a văzut cum un egiptean lovea un evreu, dintre frații săi. S-a uitat într-o parte și-n alta, a văzut că nu este nimeni, l-a lovit de moarte pe egiptean și l-a ascuns în nisip” (Exod 2:11-12). Acesta a fost tatăl fiului israelitei pe care Moise l-a omorât în numele Domnului. Iar midrașul continuă că atunci când ei se certau pentru loc de staționare, l-au întrebat pe băiat unde este tatăl lui și au început să-l cheme „bastard”, spunând că tatăl lui egiptean a fost omorât în numele Domnului. Atunci băiatul a izbucnit și a blestemat numele Domnului. Hizkuni (comentator, Franța sec. 13) spune că atunci când egipteanul a fost omorât, Șlomit era gravidă.

Rași, în urma unor midrașim spune că Șlomit era o prostituată. Midrașul deduce de la numele ei acest lucru. Numele de Șlomit vine de la rădăcina שָׁלַם care înseamnă „întreg, pace”. Însă *pace* este și cuvântul folosit la întâlnire cu cineva, un fel de „ce mai faci, ce se aude”. Comentatorii spun că numele ei dovedește că era vorbăreață, se lua la vorbe cu oricine propunând serviciile ei. Chiar și numele tatălui ei, Divri vine de la *davar*, adică vorbă.

O altă întrebare care se pune, de ce tocmai numele acestei femei este amintit în Tora. Răspunsul se află la câțiva comentatori. HaRașar Hirsch (Germania sec. 19) spune că în perioada aceea, ea era singura femeie din Israel care păcătuse. Din această cauză ea a avut trista oportunitate de a fi amintită pe vecie în Tora. Numele ei este amintit

doar după ce a păcătuit fiul ei. Cu alte cuvinte, ea este apreciată ca fiind responsabilă de păcatul fiului ei. Dacă ea nu făcea oribilul păcat de a se căsători cu acel egiptean, nu se năștea acest fiu și nu era blestemul față de Dumnezeu.

Vina femeii pentru păcatul fiului apare și în alte povești. Una este midrașul Tanhuma, Șmot 9, în care apare următoarea poveste. Egipteanul care l-a bătut pe evreul care era soțul lui Șlomit Bat Divri, era șeful a 120 de muncitori pe care îi scotea la muncă din zori. Fiind obișnuit să-i scoată la muncă, el se învârtea în locuințele lor ca la el acasă. Așa a observat-o pe Șlomit Bat Divri care era foarte frumoasă, fără cusur. Într-o zi, după ce i-a scos pe bărbați la muncă, s-a întors la ea acasă, s-a deghizat ca fiind bărbatul ei și s-a culcat cu ea. Ei i se părea că s-a culcat cu bărbatul ei. Când s-a întors soțul acasă, l-a văzut pe egiptean ieșind din casă. El a întrebat-o: oare s-a atins acesta de tine? Ea ia răspuns: da, eu am crezut că el ești tu. Egipteanul știa de acest lucru și el a început să-l bată pe evreu la locul de muncă. Moșe a văzut prin duhul sfânt ce i-a făcut egipteanul soției și cum îi bătea soțul și i-a spus: Nu-i de ajuns că i-ai chinuit soția, tu îl mai și bați pe el? S-a supărat pe egiptean, l-a lovit și l-a omorât.

Întrebați unde este vina ei? Răspunsul îl găsim într-un alt midraș, Psikta Zutrata, Șmot 2 în care se adaugă că totul – violul, chinurile, blestemul fiului și moartea lui – au venit în urma faptului că ea a răspuns la salutul egipteanului întrebându-l de „pacea lui”, adică „ce mai faci”.

[Aceasta este cauza că numele ei apare în momentul în care fiul ei, sămânță al egipteanului, blestemă pe Dumnezeu și ca atare este pedepsit cu moartea.](#)

Pericopa Ki Tavo - Despre Toraua scrisă pe pietre [anul 5782]

În pericopa noastră Moise îi poruncește lui Israel: „În ziua în care veți trece Iordanul spre țara pe care ți-o dă Adonai Elohecha al tău, să ridici pietre mari, să le zugrăvești cu var; să scrii pe ele toate cuvintele acestei Tora când vei fi trecut ... Când veți trece Iordanul, să ridicați pietrele acestea, pe care vi le poruncesc eu astăzi, pe muntele Ebal și să le zugrăvești. Și să zidești acolo un altar pentru Adonai Elohecha (al tău), un altar din pietre, să nu folosești fier asupra lor; din pietre întregi să zidești altarul lui Adonai Elohecha (al tău) și să aduci pe el ardere-de-tot pentru Adonai Elohecha (al tău). Și să aduci jertfe de pace și să mănânci acolo și să te bucuri în fața lui Adonai Elohecha (al tău). Și să scrii pe pietre deslușind bine toate cuvintele acestei Tora”. (Deuteronom 27:2-8).

În această pericopă noi învățăm printr-un limbaj dual că trebuie scrise „toate cuvintele acestei Tora” pe pietre. Întrebarea care se pune instantaneu este, cum s-a putut face acest lucru? Vom vedea în continuare o parte din comentariile propuse la cheștiunea scrierii.

Prima problemă grea este de ce obligațiunea scrierii apare de două ori (versetele 3 și 8) și ce înseamnă adăugarea „deslușind bine”? Iată, pare că Iosua 8:30-34 ar explica clar această problemă: „Atunci Iosua a construit un altar Lui Adonai Elohei Israel pe muntele Ebal, așa cum Moise, robul lui Adonai, le poruncise fiilor lui Israel și așa cum este scris în cartea de Tora a lui Moise, un altar din pietre întregi ... acolo, Iosua a scris pe pietre o copie a Toraei lui Moise *Mișne Tora* מִשְׁנֵה תּוֹרָה pe care o scrisese Moise înaintea fiilor lui Israel ... Apoi Iosua a citit (cu voce tare) toate cuvintele Toraei, binecuvântările și blestemele așa cum erau scrise în cartea de Tora”.

Dacă Iehoșua/Iosua a scris cartea „Duplicatul Toraei lui Moise”, atunci pare că el a scris toată Toraua pe pietre. Aceasta fiindcă toată Toraua este socotită ca „Toraua lui Moise”, așa cum apare în Maleahi 4:4: „Aduceți-vă aminte de Toaua lui Moșe, robul meu, legile și dispozițiile pe care le-am poruncit la Horev pentru tot Israelul”. O altă variantă ar fi să vedem în „Duplicatul Toraei lui Moșe” doar cartea Dvarim/Deuteronom. Problema este că cuvântul *mișne* מִשְׁנֵה – duplicare înseamnă dublură și copiere. Aceasta ar însemna că Iosua a scris copia cuvintelor pe care le-a poruncit Moise. În orice caz, și cel care vrea să înțeleagă cele scrise în Iosua că ar fi vorba de întreaga Tora, trebuie să deconecteze cele scrise aici de cele scrise în Dvarim/Deuteronom. Trebuie să amintim aici în acest context pe marele istoric evreu Iosefus Flavius (sec. 1 e.n.) care spune că Moise a primit porunca să pună blestemele înainte, iar el i-a întreat pe vinovați și ei au fost de acord. Iar Moise a scris el însuși blestemele și binecuvântările și le-a scris înainte de moarte pe cele două părți ale altarului.

Dacă vom ignora greșeala clară a istoricului că Moise ar fi traversat Iordanul, atunci avem aici o a treia variantă, anume că pe pietre au fost scrise blestemele și binecuvântările.

Să trecem la părerea primului grup de înțelepți, Tanaim, cei care apar mai ales în Mișna. Acolo, în tractatul Sota 7:5 scrie: „După aceea au adus pietrele, au construit altarul și l-au zugrăvit și au scris pe el toate cuvintele Toraei în 70 de limbi, din cauză că scrie „deslușind bine”. Au fost și alți înțelepți care văzând problematica acestui comentariu, au propus alte variante. Printre ei putem enumera pe Rabi Yișmael care susține că a fost scrisă toată Toraua în 70 de limbi, Rabi Șimon Ben Yohai care spune că a fost scrisă doar „Mișne Tora”, adică ori toată Tora ori cartea Dvarim/Deuteronom, iar Rabi Elazar Ben Șimon ne spune că au fost scrise doar legile care interesează popoarele lumii.

Comentatorii din Evul Mediu ca și cei din epoca modernă au continuat să caute și alte variante. Marele înțelept Rasag (Irak sec. 7) și în urma lui Even Ezra au apreciat că au fost scrise doar mișvoturile în mod prescurtat.

Rabi Iosef Caspi (sec. 14) a crezut că au scris pe pietre doar cele zece porunci, deoarece ele conțin în ele toată Toraua. Și alți înțelepți au fost de părerea aceasta. Și mai târziu, în sec. 19 înțelepți evrei au încercat să rezolve enigma. Rabi Ițhak Ber Levizon spune că Iehoșua/Iosua a scris pe pietre câteva mișvot, blestemele și binecuvântările și pericopa „Haazinu”. A fost și un înțelept în Italia, Rabi Moșe Așkenazi care a scris că pe pietre erau scrise doar blestemele, fiindcă ele sunt temelia moralei.

Până aici am văzut peste zece comentarii la întrebarea ce a fost scris pe pietre. Diferența enormă între variante este rezultatul problemei tehnice de a scrie mult pe un spațiu foarte mic. La majoritatea lor lipsesc argumentele pentru care au fost alese. Profesorul de Talmud, Meir Bar-Ilan propune ca soluție ultima variantă pe care am adus-o. El susține că „toate cuvintele acestei Tora” se referă la ultima învățătură înaintea acestei porunci și anume la „blesteme” din cap. 27. Acest comentariu se bazează pe principiile scrierii în epoca antică, după cum ne sunt divulgate în Tanach: transmiterea tradiției prin două medii: oralul și scrisul care reprezintă cele spuse cu voce tare, iar spusele cu voce tare reprezintă cele scrise.

În lumea antică scrierea era folosită pentru rezervarea lucrurilor spuse. De exemplu : „Samuel a vorbit poporului despre legea regelui, le-a scris într-o carte și a așezat-o înaintea lui Adonai” (1Samuel 10:25). Samuel a scris în carte vorbele pe care le-a spus poporului. Cine vrea să știe ce a spus, le poate citi din carte. Această metodă apare în Tanach mai mult de zece ori. Noi citim: „Moise a venit și a vestit poporului toate cuvintele lui Adonai ... și Moise a scris toate cuvintele lui Adonai” (Exod 24:3-4). Aici avem două porunci, una orală iar a doua scrisă ca un fel de aprobare. Mai târziu scrie: „Și Adonai a spus către Moise, pune în scris cuvintele acestea, căci pe temeiul acestor cuvinte am încheiat cu tine legământul și cu Israel” (Șmot/Exod 34:27). Așa cum se face un contract astăzi, la fel

se finaliza înainte cu mii de ani: întâi se ajungea la o înțelegere și pe urmă se puneau lucrurile în scris pentru semnătură. Așa s-au pus în scris nu numai cuvintele Domnului sau legămintele cu El, ci cărți întregi și poezii.

Un alt argument este că noi învățăm din text că blestemele au fost spuse doar oral fiind nevoie să fie scrise. Se poate observa că ele au același ritual, iar la sfârșit se adaugă la fiecare „Și poporul răspunde Amen”, adică leviții blestemă, iar poporul răspunde după ei. Așa este rugăciunea și astăzi, hazanul binecuvântează iar poporul răspunde. În afară de asta, este scris clar că blestemele au fost spuse „cu voce tare” (ca. 27, versetul 14). Implicare la această necesitate de a scrie blestemele găsim în ultimul: „Blestemat este cel care nu susține cuvintele acestei Tora și nu le împlinește” (Deuteronom 27:26). Pare că expresia „acestei Tora” se referă la toate blestemele. Cu alte cuvinte, pe muntele Eival au scris aceeași Tora pe care au spus-o cu voce tare, adică blestemele.

Mai sunt și argumente practice, de cum decurge o adunare a poporului unde se citește un legământ. Noi nu vom analiza acest aspect. Putem spune doar că există o similitudine profundă între două adunări în care s-a încheiat un legământ între poporul evreu și Hakadosh Baruch Hu. Primul este citirea celor zece porunci la Muntele Sinai, iar al doilea este al nostru, citirea „blestemelor”. Despre ambele este scris aproape identic: la porunci „toate aceste cuvinte” (Exod 20:1), iar la blesteme „toate cuvintele acestei Tora” (Deuteronom 27:3). Cuvântul „toate”, din pricina contextului, se poate referi doar la toate cuvintele spuse la acest eveniment. După acest comentariu, cuvântul „Tora” aici se poate referi doar la aceste blesteme, care într-un fel conțin toată Toraua, la fel ca cele zece porunci: interzicerea idolatriei, respectarea părinților, furt, adulter, nedreptate, omor. Așa că varianta aceasta după care pe pietre s-au scris doar blestemele pare a fi plauzibilă.

Vom încheia cu cea ce sigur nu a fost la scrierea Toraei pe aceste pietre: o minune, după cum au încercat unii să susțină. Noi știm, că minunile s-au terminat în momentul în care primul evreu a ieșit din râul Iordan și a pus piciorul pe pământul Israelului. Unele evenimente care pot fi explicate doar ca minuni, poate noi nu știm să le explicăm altfel.

Pericopa Ki Tețe - Să-ți faci parapet la acoperiș [anul 5782]

Una dintre mișvoturile de rațiune care este o mișva ase נשח „construirea unui parapet la acoperiș”, după cum este scris „Când zidești casă nouă, să-ți faci parapet la acoperiș, ca să nu aduci vărsare de sânge asupra casei tale, dacă ar cădea cineva de acolo” (Deuteronom 22:8). După cum apare în Mișna, tractatul Bava Batra 84:41,

Înălțimea parapetului este de 10 palme, aproximativ 90 cm.

Midrașul de halacha (legi) Sifre ספרי ne învață că mițvaua nu se referă doar la o casă nouă, din cauză că primejdia de a cădea există și la o casă veche pe care ai cumpărat-o sau ai moștenit-o. Trebuie parapet chiar și într-o șură, grajd sau magazie. Însă nu pe orice casă trebuie parapet:

1. Casă care nu este mai mare de 4 coți pe patru coți, adică cam doi metri pe doi, este scutit de *mezuză* și parapet. Care-i noima? După Talmud, tractatul Suca 3:b „acoperiș atât de mic nu este considerat „casă”.
2. Casă care are sub zece palme – cam 90 cm. – nu este considerat „casă”.
3. Sinagogi și școli (bet midraș), după Talmud, tractatul Hulin 136:a.

Acest al treilea punct pare a fi greu de înțeles: cu ce oare diferă pericolul pe acoperișul unei case de pericolul pe acoperișul unei sinagogi? Ca să înțelegem felul de a folosi acoperișurile, trebuie să ne referim la halachaua legată de înălțimea unei sinagogi. Înțelepții ne învață că acoperișul sinagogii trebuie să fie mai înalt decât restul caselor din oraș. Ei spun: „Toate orașele care aveau acoperișuri mai înalte decât sinagoga până la sfârșit s-au ruinat, fiindcă scrie: „Să înălțăm casa Domnului și să o ridicăm din ruine” (Ezra 9:9). Însă turnurile nu sunt luate în considerație. Aici Tosfot la Talmud, Șabat 11:a explică că acestea se referă la acele construcții care sunt pentru frumusețe, împodobire, în care nu se locuiește și acoperișul nu era folosit deloc. Din această cauză astăzi nu este nevoie ca sinagoga să fie mai înaltă decât restul caselor.

În urma acestor dispute, Șulhan Aruch, vol. Orah Haiim 140:60-2 concludă: „O sinagogă o construim la înălțimea caselor unui oraș și o înălțăm să fie puțin peste toate casele care sunt în folosință, în afară de turnuri care nu se folosesc. Acoperișul înclinat care nu este folosit nu trebuie să facă sinagoga să fie înălțată peste partea nefolosită. Dacă are pod să nu fie mai înalt decât sinagoga”.

În altă carte de reguli numită „Tora tmima” s-a stabilit că în case care au acoperiș înclinat nu este nevoie de parapet.

Ca să înțelegem raționalul acestor reguli, trebuie să cunoaștem arhitectura urbană în perioada Mișnaei și a Talmudului. Casele erau construite pe coline, cum este și astăzi în Orient în multe case arăbești, iar acoperișul era folosit și la trecerea pietonilor sau a locatarilor. Foarte frecvent acoperișul unei case ducea la intrarea în altă casă. În nopțile calde ale verii, acoperișul devenea dormitorul familiei. Bineînțeles în timp ce se doarme pe acoperiș, pericolul de a cădea dacă nu este un parapet este imens. Să nu uităm de episodul legat de regele David care a văzut-o pe Bat-Șeva pentru prima oară pe când se plimba pe acoperișul palatului său regal, iar ea făcea o baie pe acoperișul casei ei (2Samuel cap. 11). Vara, se locuia pe acoperiș, mai degrabă decât în casă.

Spre deosebire de acoperișul unei locuințe, acoperișul unei sinagogi nu se folosește niciodată pentru a dormi. De aceea nu este nevoie de un parapet. De aici putem înțelege de ce un acoperiș care are mai puțin de patru coți pe patru nu poate fi folosit ca dormitor familiar și este scutit de parapet. La fel este și situația cu o casă care are sub 10 palme în care nu se poate dormi din pricina de străini sau animale care pot dăuna rezidenților.

Iarăși, ca și în pericopa Șoftim despre orașe de refugiu, putem observa că acum trei mii de ani, poporul evreu a elaborat un sistem de planificare urbană ultramodernă de care multe state astăzi pot fi invidioase. A mai stabilit o serie de reguli de securitate personală la nivelul cel mai înalt, parapetul la acoperiș fiind unul din ele.

Pericopa Ki Tisa - Bețalel și Oholiav - cei doi artizani care au pregătit Tabernaculul și instrumentele lui אהליאב - בצלאל [anul 5782]

Atotputernicul a spus poporului evreu în pustiu să-i construiască un sanctuar care a primit și numele de *mișkan* מִשְׁכָּן - Tabernacul. El a avut multe componente care necesitau mâna unui artizan: de la chivotul făcut din aur și până la dantelele de pe pereți.

Mulți artizani au contribuit la această construcție unică, însă numai doi au stat în fruntea lor, amândoi numiți de Kadoș Baruch Hu.

În pericopa Ki Tisa ni se spune: „Adonai a grăit către Moise zicând: Uite, l-am chemat pe nume pe Bețalel, fiul lui Uri, fiul lui Hur, din tribul lui Iehuda. L-am umplut cu spiritul lui Elohim, de înțelepciune, de pricepere și de cunoaștere și de orice îndemânare ca să întocmească lucruri cu meșteșug, să lucreze cu aur cu argint și cu aramă, să cioplească pietre (scumpe), ca să le țintuiască și să cioplească lemnul ca să facă tot felul de lucrări. Iar eu, iată, i l-am pus alături pe Oholiav, fiul lui Ahisamach din tribul lui Dan; și în inima tuturor celor înțelepți la inimă am pus înțelepciune ca să facă tot ceea ce ți-am poruncit” (Exod 31:1-6).

Să facem cunoștință puțin cu cele două personaje în pricină.

Bețalel

Bețalel care a primit responsabilitatea pentru întregul proiect, avea un pedigree respectabil. El a primit acest post, printre altele, datorită faptelor bune ale străbunicilor lui. Străbunica lui era Miriam, după cum învățăm din Talmud, tractatul Sota 11:b. Ea era sora lui Aaron și Moise, iar când faraonul a poruncit ca toți bebelușii masculini să fie aruncați în Nil, Miriam împreună cu celelalte moașe evreice și-au pus viața în pericol ca să ascundă și să salveze acești bebeluși. Ca răsplată pentru această faptă, i s-a născut acest strănepot extrem de talentat.

Bunicul lui Bețalel a fost Hur, care, după midraș și-a terminat viața într-un mod tragic când a încercat să oprească poporul de a construi Vițelul de Aur. Mălimăa înfuriată l-a atacat și l-a omorât. Din această pricină Hur a avut onoarea ca din toți artizanii care au lucrat la construirea Tabernacului, tocmai numele nepotului său să fie amintit de nenumărate ori.

Bețalel avea mâini de artist și în versetul de sus el este descris plin de „înțelepciune, de pricepere și de cunoaștere”. Aceasta era o înțelepciune divină și datorită ei el a reușit să țintească la intenția lui HAȘEM și așa și-a primit numele – „în umbra Dumnezeului”, adică Bețal = *bețel*, în umbră + *el*, HDumnezeu.

Așa ne este povestit în midrașul din Talmud, tractatul Brachot 55:a: „Hakadoș Baruch Hu i-a spus lui Moise: du-te și spune-i lui Bețalel să-mi facă un sanctuar, un chivot și unelte. Moise s-a dus la el, dar a schimbat ordinul spunându-i: fă un chivot, unelte și un sanctuar. Bețalel i-a spus: Moșe Rabenu! Regula lumii este că omul face întâi casa, pe

urmă bagă în ea unelte. Dar tu îmi spui: Fă-mi un chivot, unelte și un sanctuar. Unelte pe care le voi face, unde le voi băga? Poate Hakadoș Baruch Hu ți-a spus: fă un sanctuar, un chivot și unelte? Moșe i-a răspuns: oare ai fost în umbra Dumnezeului? Într-adevăr așa a spus Hakadoș Baruch Hu”.

Și mai este un midraș asemănător și în BeMidbar Raba 15.

Marele comentator Ramban (Nachmanides) explică înțelepciunea lui Bețalel ca fiind o minune venită de sus, deoarece de-a lungul zecilor de ani în Egipt, evreii nu aveau ocazia să cunoască materialele necesare la construirea Tabernacului – aur, argint și aramă. Faptul că Bețalel a știut să facă din aceste materiale cea ce era nevoie la construirea Tabernacului este o minune.

Cu toate că numirea lui Bețalel a venit de la Kadoș Baruch Hu însuși, a fost nevoie și de aprobarea poporului. Acest lucru îl învățăm din versetul „I-am chemat pe nume pe Bețalel”. Cu alte cuvinte l-am prezentat poporului. De aici învățăm înțelepții că înainte ca cineva să fie numit într-un post public, trebuie ca publicul să fie consultat.

În Talmud, tractatul Brachot ni se povestește: „Hakadoș Baruch Hu i-a spus lui Moise: Crezi că Bețalel este onest, adecvat? Moise i-a răspuns: Dacă îți este adecvat ție, mie cu atât mai mult. Cu toate acestea i-a spus lui Moșe: Totuși, du-te și întreabă și poporul. Moșe s-a dus și i-a întrebat: Credeți că Bețalel este adecvat? Dacă pentru Hakadoș Baruch Hu este adecvat, pentru noi cu atât mai mult”.

În Midraș Tanhuma, VaYakhel 3 ni se spune că la început au fost unii care nu erau de acord cu această numire. Așa scrie acolo: „Când Moise a coborât de pe munte, Hakadoș Baruch Hu i-a spus să facă un sanctuar din scânduri, altar și o masă. L-au (din popor) întrebat: cine o va construi? Moise le-a răspuns: Bețalel! Oamenii au început să șușotească despre Moise spunând: Nu Hakadoș Baruch Hu i-a spus lui Moise să-l numească pe Bețalel să construiască Tabernaculul, ci Moise însuși l-a numit din cauză că îi este rudă... Moise le-a spus: Nu, eu nu am făcut nimic după capul meu ci Hakadoș Baruch Hu mi-a spus să-l numesc. În sfârșit numirea a fost acceptată și de public”.

Oholiav

Despre Oholiav Ben Ahisamach sunt puține detalii în midraș. Noi știm despre el că este din tribul Dan și că avea cam aceleași aptitudini ca și Bețalel. Din această cauză numele lui apare în acest verset spre deosebire de sutele de meșteșugari care au participat la construirea Tabernacului și au rămas anonimi. Mulți ani după ce Oholiav a contribuit la construirea Tabernacului, oameni din tribul Dan au fost printre constructorii Templului. Din Talmud, tractatul Arachin 67:b noi învățăm că oameni din tribul Dan și-au menținut sute de ani aptitudinile artistice.

O pereche deosebită

Cei doi provin din familii total diferite. Bețalel provine dintr-o familie onorabilă, pe când Oholiav aparține tribului Dan care era unul din fii roabelor care erau considerați inferiori. Rași ne învață că Toraua le amintește numele amândurora ca să ne învețe că în fața Domnului toți suntem egali.

În cartea de Zohar scrie că după Cabala Bețalel reprezintă partea dreaptă și anume de *Hesed* חסד – iubire, iar Oholiav partea stângă de *Gvura* גבורה – putere. Împreună ei sunt cuplul perfect care împreună au știut să construiască nu numai partea fizică a Tabernacului, ci și partea spirituală.

Pericopa Korah - Soarta fiilor lui Korah (Core)

בני קרח [anul 5782]

Una din enigmele neelucidate din pericopa noastră este problema sorți fiilor lui Korah. Despre pedeapsa lui Korah și a adunării sale ne este povestit în pericopa noastră: „Pământul și-a deschis gura și i-a înghițit pe ei și casele lor, pe orice om al lui Korah și tot avutul. Ei, împreună cu tot ce aveau au coborât de vii în *Șeol* שְׁאוֹל (iad, locuința morților); pământul s-a deschis peste ei și au pierit din mijlocul adunării. Întreg Israelul care se afla împrejurul lor a fugit la (auzul) strigătelor lor. Căci ziceau: Nu cumva să ne înghită pământul. Și a ieșit foc de la Adonai și i-a mistuit pe cei două sute cincizeci de bărbați care aduseseră tămâia” (Numeri 16:32-35).

Rebelii au fost pedepsiți după păcatele lor. Cine a căutat să se cațäre pe treptele poziției sociale, și-a găsit moartea adânc în mijlocul pământului. Cei care au căutat să-i înlocuiască pe cohanimii care ardeau tămâia, au ars ei însuși în focul ofrandei. Soarta lui Korah a rămas un mister, iar unii cred că tocmai asta este pedeapsa lui. Persoana care a încercat să se distingă și să se glorifice, și-a găsit moartea ca unul dintre rebeli, fără ca Toraua să ne spună ce soartă a avut. În Talmud sunt multe discuții despre posibilitatea că ar fi murit cu ceilalți rebeli.

După versetele de sus, pământul a înghițit nu numai pe Datan și Aviram ci pe toți oamenii și tot ce aparținea lui Korah. Din toată familia lui și din copii lui nu a rămas nici unul, după cum ne spune Toraua „și au pierit din mijlocul adunării” (versetul 33). Problema este că această afirmație nu se potrivește cu alta care se spune în altă parte: „Iar pământul și-a deschis gura și i-a înghițit pe ei și pe Korah, când a pierit adunarea și când i-a mistuit focul pe cei două sute cincizeci de bărbați, ca să fie pildă; fiii lui Korah însă nu au murit” (BeMidbar/Numeri 26:10-11).

În urma acestei informații se pune întrebarea ce s-a întâmplat cu adevărat cu fiii lui Korah? Oare au fost înghițiți de pământ sau au rămas în viață? În diferite midrașim găsim o mulțime de răspunsuri.

Una dintre explicații apare în Talmud, tractatul Sanhedrin 110:a-b: „Fiii lui Korah însă nu au murit; învățătură în numele lui Rabenu: li s-a destinat un loc în gheena și ei au stat acolo și au cântat cântece (Psalmi)”. În continuare apare o pildă care spune că ambele versiuni, cea din cap. 16 cât și cea din cap. 26 sunt corecte și descriu ceea ce s-a întâmplat. Într-adevăr, fiii lui Korah au fost înghițiți în pământ, dar ei nu au murit. Din adâncurile pământului se putea auzi cântarea lor „Moie și Toraua lui sunt adevărul, iar noi nu suntem decât niște mincinoși”. La fiecare 30 de zile gheena îi aduce înapoi aici ca o bucată de carne în ceaun, iar ei spun: „Moise și Toraua lui sunt adevărul, iar noi nu suntem decât niște mincinoși”. Toată această legendă este foarte frumoasă fiind povestită de marele înțelept Raba, când el se plimba și a întâlnit pe un negustor ismailit. Acesta îi spune: Vin-o să-ți arăt pe înghițiții lui Korah. El arată un loc de unde încă iese fumului gheenei și arde tot ce-i iese în față. Cine ascultă adâncurile pământului, îi poate auzi pe fiii lui Korah recunoscând că au greșit.

După această descriere, fiii lui Korah făceau parte din rebeli. Ei însuși recunosc că „noi suntem mincinoși”. Coborârea în *șeol* (casa morților) în Tanach este pedeapsa îngrozitoare a păcătoșilor cei mai răi. Să rămâi viu în „casa morților” este perceput în Tanach ca o tortură înfricoșătoare consacrată celor mai mari păcătoși (Psalmi 55:15). Se poate ca după această tradiție, fiii lui Korah erau printre conducătorii rebeliunii. Numai în felul acesta putem înțelege de ce pedeapsa lor este cea mai grea dintre toți participanții la rebeliune.

O altă tradiție apare într-una din cele două midrașuri cu numele de „Midraș Tehilim” și anume în ediția numită

Buber. Acest midraš îi descrie pe fiii lui Korah făcând *tesuva* תשובה (reîntoarcere) în ultima clipă, în momentul în care *șeol-ul* era sub picioarele lor și focul se încinge în jurul lor. Hakadoș Baruch Hu a sărit și i-a scos din *șeol* și așa au fost salvați și au spus cântare. La baza acestei tradiții legendare stă identificarea celor trei fiii a lui Korah, „Asir și Elkana și Aviasaf” (Șmot/Exod 6:24) cu „fiii lui Korah”, poezii care se află la începutul a 11 Psalmi. În Talmud scrie: „David a scris cartea de Psalmi prin intermediul a zece bătrâni între care și cei trei fiii a lui Korah” (Talmud, tractatul Bava Batra 14,b_15:a). *Tșuva* pe care au făcut fii lui Korah a fost recunoscută și răsplătită când duhul Domnului, *ruah Adonai* ה'רוח, se află peste ei și ei compun Psalmii care le sunt atribuiți.

Descrierea opusă a sorții fiilor lui Korah în Talmud față de Midraš Tehilim, arată două poziții contrare în legătură cu păcatul și *tșuva*. Talmudul babilonian prezintă pe fiii lui Korah ca pe niște rebeli și păcătoși care nu au nici o cale de a face *tșuva*, cu toate că au recunoscut că au greșit. Această atitudine severă și descrierile înfricoșătoare ale gheenei au scopul de a avertiza oamenii să se ferească de a păcătui. Midraš Tehilim, spre deosebire, prezintă *tșuva* ca o posibilitate chiar și în ultimul minut, chiar și la cine stă în pragul gheenei. Este de ajuns ca cel care a păcătuit să se gândească la *tșuva*, chiar și fără să o exprime cu gura lui, ca Hakadoș Baruch Hu să o accepte imediat.

Vom încheia cu o legendă în care profetul Iona îi întâlnește pe fiii lui Korah din midrašul Pirkei deRabi Eliezer cap. 9. Acest midraš propune o altă soluție la problema sorții fiilor lui Korah. După acest midraš, fiii lui Korah au coborât în *șeol-ul* din adâncurile mării. Aici este locul unde ajunge profetul Iona rugându-se și spunând: „Din adâncurile *șeol-ului* am strigat după ajutor. Tu mi-ai auzit glasul” (Iona 2:2). Din adâncurile mării fiii lui Korah își continuă munca de Leviim care slujesc în Templu. Ei se află sub „sala lui Adonai”, la locul unde se află „Piatra de căpătâi” din care s-a pus baza lumii și se roagă pe ea. Acest midraš face aluzie la legenda care povestește despre izbucnirea apelor subterane și Piatra de căpătâi care le oprește, ca nu cumva să inunde lumea. Rugăciunea lor este compusă din Psalmi pe care le cântau Leviimi în Templu. **În mod simbolic se poate spune că fiii lui Korah stând pe Piatra de căpătâi reprezintă idea că așa cum această piatră este una din bazele lumii, așa și *tșuva* și ispășirea păcătoșilor sunt unele din bazele lumii. Datorită lor, lumea continuă să existe.**

Pericopa Lech Lecha - Avraam și Lot [anul 5782]

La începutul acestei pericopei Avraam a primit porunca: „**Plecă din țara ta, din ținutul tău de baștină, din casa tatălui tău**” (Geneza 12:1). Plecă – singur. Spre deosebire de prima drumeție în care a plecat toată familia largă în frunte cu Terah spre Canaan (Geneza 11:31), acum Avraam a primit porunca să continue singur drumul doar cu familia lui apropiată. Oare de ce îl ia cu el pe Lot, fiul fratelui său decedat, aparent contra poruncii primite? Răspunsul învățaților evrei apare în numeroase cărți, de exemplu în midrašul Bereșit Raba 41:8. De fapt găsim deja în Tora o aluzie: Sarai, soția lui Avraam era stearpă și „nu avea copii” (Geneza 11:30). Atunci cum se va îndeplini promisiunea că un neam mare va ieși din el (Geneza 12:2)? Așa că Avraham l-a luat cu el pe nepotul lui mai tânăr care nu are o familie a lui după ce a murit tatăl său pentru orice caz dacă va avea nevoie de seminție.

Avraam încă nu ajunsese la culmea siguranței lui în Kadoș Baruch Hu. La porunca „Plecă” s-a adăugat o promisiune de o binecuvântare uriașă (Geneza 12:2-3). Din cauză că Avraham nu a îndeplinit cu rigurozitate absolută porunca Domnului luând cu el și pe nepotul său, a dăunat binecuvântării și a venit pedeapsa prin oprirea

ploilor. Așa s-a ajuns la „Și a fost foamete în țară” (Geneza 12:10), iar această foamete îl scoate pe Avraham din țara făgăduinței, din Canaan. Pedepsa vine să repare cusurul. Din cauză că Sarai fiind stearpă era pricina cusurului în credință, ea este și pricina reparării. În urma aducerii ei surprinzătoare în casa faraonului, Avraam câștigă o serie de avantaje și fiind printre favoriții faraonului se îmbogățește drastic (Geneza 12:16; 13:2). Lot care i s-a alăturat se îmbogățește și el (Geneza 13:5). Și această îmbogățire vine să repare cusurul, adică să-l despartă pe Lot de Avraam. Înainte de a se îmbogăți, pășunile din Iehuda și Șomron erau de ajuns pentru turmele amândurora, dar acum după ce s-au îmbogățit nu mai sunt de ajuns cât sunt ei împreună.

În capitolul 13 este descrisă despărțirea lor. Avraham propune să se despartă în direcții opuse, unul la dreapta iar celălalt la stânga (Geneza 13:9). El se referă ca unul să ia partea de nord, iar celălalt partea de sud. Deocamdată este o împărțire locală, între Șichem (Nabluș) și Beer Șeva. Unul va lua jumătatea de nord, iar celălalt jumătatea de sud. Însă Lot gândește altfel. El s-a îmbogățit în Egiptul îmbelșugat în apă, așa că el își pune nădejdea în partea inferioară a Iordanului, numită „Kikar Haiarden”, despre care el spune „Toată câmpia Iordanului era bine udată, ca grădina Eden, ca țara Egiptului (Geneza 13:10). El călătorește spre est cu turmele lui, iar Avraham rămâne la poalele munților. Încetul cu încetul ei se despart din toate punctele de vedere; Lot părăsește axa destinului său pentru lăcomie și corturile lui ajung până în Sdom (Geneza 13:12). Deocamdată nu locuiește în interiorul orașului. Îndepărtându-se de unchiul său, nici nu-i pasă că el se apropie de Sdom al cărui locuitori erau „răi și păcătoși înaintea Domnului din cale-afară” (Geneza 13:13). După ce s-a despărțit Lot de Avraam, Domnul îi spune „Ridică-ți ochii și privește ... spre miază-noapte și spre miazăzi, spre răsărit și spre apus”. Include răsăritul unde s-a așezat Lot. Și apoi îi promite „căci tot pământul pe care îl vezi ție ți-l voi da și seminției tale în veac” (Geneza 13:14-15). În continuare „Scoală, cutreieră țara de-a lungul și de-a latul ei (Geneza 13:17). El cutreieră țara fără Lot care între timp s-a așezat în câmpia Iordanului.

În capitolul 14 ne este povestit despre războiul cu cei patru regi care veniseră să cucerească țara Canaan (am scris un articol aparte). Din acest război, Avraham iese învingător și urcă încă o treaptă pe nivelul credinței și a siguranței în Dumnezeu. Lot a intrat prima oară în cadrul vieții lui Avraam când a apărut problema de seminție a continuității. Așa apare Lot a doua oară când această problemă este rezolvată după nașterea lui Ițhak. Îngerii care aduc Sarei vestea despre viitoarea naștere a lui Ițhak, își continuă drumul spre Sdom ca să o distrugă și să-l salveze pe Lot. Parcă i-am vedea pe cei doi față în față: Avraham care se întărește în credință zilnic și își câștigă răsplata printr-un moștenitor din seminția lui, iar Lot care s-a apropiat de oamenii din Sdom nu din răutate, ci din lăcomie și comoditate. Noi citim că „Lot ședea la poarta Sodomei” (Geneza 19:1), adică el aparținea bătrânilor și oamenilor cei mai respectați. Dar el nu este ca ei. El primește cu drag oaspeți ca și Avraham. El nu participă la violurile și răpirile desfășurate de sodomii oaspeților lor. Din contră, el este gata să le ia apărarea, chiar și cu prețul integrității fetelor lui – o propunere pe care sodomii o refuză. Cel care s-a despărțit de Avraham și se bagă în Sdom, chiar dacă vrea să păstreze principiile și morala casei lui Avraham, este aspirat contra voinței sale de acest „sodomism”. Lui Lot i se întâmplă una după alta și contra voinței sale: când ginerii lui îl umilesc crezând că el glumește (Geneza 19:14), când soției sale sodomită îi era greu să se despartă de proprietatea și de orașul ei, se uită înapoi chiar dacă i s-a interzis și se transformă într-un stâlp de sare (Geneza 19:26). Chiar și Lot însuși căruia îi este greu să se despartă de bunuri și de oraș până când îngerii au fost obligați să-l scoată cu forța (Geneza 19:16). Aceeași idee se repetă și în ultimul tablou din povestea lui Lot: cele două fiice ale lui pe care Lot le-a lăsat în izbeliștea sodomiiților și care au scăpat din ghearele lor cu chiu și vai, până la urmă provoacă un fapt de incest cu tatăl lor. Și iarăși se pune întrebarea dacă acest fapt este un gest de înșelare și incest sau un act eroic pentru continuarea seminției, precum a fost furtul seminței lui Iuda de Tamar (Geneza 38). Înțelepții noștri au fost împărțiți în această problemă. Cu un singur lucru au fost de acord toți: oricine se încurcă cu sodomismul, este și absorbit în fapte de incest.

Fiii lui Lot sunt pătați de incest după cum se vede și din numele lor – Moav și Amon (Geneza 19:37-38) spre deosebire de moștenitorii binecuvântați ai lui Avraham. Și numele lui „Lot” înseamnă în limba aramaică „blestemat”, spre deosebire de [Avraam care înseamnă binecuvântat](#).

Pericopa Nițavim - Legământul între Domnul Dumnezeu și poporul Israel [anul 5782]

În pericopele Nițavim și VaYelech, Moșe Rabenu încheie un legământ între poporul Israel și Adonai. Primul legământ a fost făcut la primirea Toraei pe Muntele Sinai. Acolo, după ce s-a adunat tot poporul, Hakadoș Baruch Hu i-a spus lui Moise să aducă aminte poporului Israel de tot ce El a făcut pentru popor în Egipt și la ieșirea de acolo (Exod 19:3-6). Bineînțeles că acest legământ obligă poporul evreu să asculte de vocea Domnului și să îndeplinească legământul făcut cu El. Îndeplinirea legământului va aduce poporului Israel un statut special: „... veți fi avuția mea dintre toate popoarele ... și voi îmi veți fi împărăție de cohanim (preoți) și neam sfânt” (Exod 19:5-6). Într-adevăr, tot poporul a primit cuvintele lui Moise și a răspuns: „Tot ceea ce a grăit Adonai vom face” (versetul 8). În afară de acest răspuns scurt, poporul nu și-a luat alte angajamente.

Și la producerea celui de al doilea legământ s-a adunat tot poporul. După comentariul filosofului Bahya Ibn Paquda (Spania, sec. 11) era nevoie de un al doilea legământ, fiindcă Bnei Israel au anulat pe primul când au zis „Aceștia sunt dumnezeii tăi, Israele” (Exod 32:4), adică vițelul este dumnezeul lui Israel. După Ibn Paquda, aceasta este cauza pentru care Moise s-a întors în țara Moavului să facă acest al doilea legământ. Pentru a impune mai multă autoritate acestui legământ, Moise a obligat poporul să primească acest legământ prin jurământ. În afară de asta, el a numit martori la legământ – cerul și pământul (Deuteronom 30:19) pentru că acești martori există pe vecie. Ibn Paquda spune că cerul și pământul conțin toată armata cerurilor și toată populația de pe suprafața pământului. Toți fac parte din mărturie, care există pe vecie atât pentru beneficiar cât și pentru martor. Dacă evreii își vor îndeplini legământul, vor beneficia de toate binecuvântările, chiar și din partea martorilor. Dar dacă nu vor ține mișcările Domnului, martorii vor fi primii care îi vor lovi: „va închide cerul și nu va mai fi ploaie, iar pământul nu-și va mai da rodul” (Deuteronom 11:17). Cu alte cuvinte, martorii nu numai vor depune mărturie, ci vor participa la răsplata lor sau la pedepsirea lor.

După cele scrise în Talmud, tractatul Sanhedrin 113:a, Adonai a păstrat trei chei. Printre ele, cheia ploii, care este folosită ca una din căile de pedepsire al poporului evreu dacă nu-și îndeplinește legământul. Adonai pedepsește Israelul prin oprirea ploilor de obicei din trei cauze: 1. Idolatrie; 2. Prostitue; 3. Declaratori de daruri pentru săraci (cei care anunță în public daruri pentru săraci dar nu le dau). Două principii se aplică aici: primul – chiar dacă poporul va păcătui și va fi pedepsit, el se va întoarce la Dumnezeu până la urmă și își va primi răsplata. Versetul „Voi stați în ziua de astăzi” (Deuteronom 29:9/10) se înțelege că așa cum ziua se întunecă înainte, iar apoi se luminează, așa și întunericul în care vă aflați se va lumina „Adonai îți va fi o lumină veșnică și Dumnezeuul tău va fi gloria ta” (Isaia 60:19). Celălalt principiu este „tot Israelul este dator unul altuia” *kol israel arevim ze laze* כל ישראל ערבים זה לזה (Talmud, Sanhedrin 27:b). Din versetul „Voi stați ... toți oamenii din Israel” (Deuteronom 29:9/10), după ce la început s-a spus „voi toți” și versetul enumeră diferite părți ale poporului, înțelepții învață că toți sunt pedepsiți din cauza unei singure persoane. Ibn Paquda spune că și inversul este adevărat și mulțimea este salvată datorită unei singure persoane. Datorită unui singur *ṭadik* există lumea: „*Ṭadik* (cel drept) este temelia lumii” *Veṭadik iesod olam* וצדיק יסוד עולם (Proverbi 10:25).

Noul legământ pe care l-a făcut Moise a fost făcută cu martori și prin jurământ. Din această cauză ea obligă nu

numai generația care a participat la legarea legământului, ci și generațiile care vor veni „Nu numai cu voi închei eu acest legământ și acest jurământ ... cu aceia care nu sunt aici cu noi astăzi” (Deuteronom 29:14-15). Ibn Paquda explică că se poate încheia un legământ cu generații viitoare, deoarece tatăl este rădăcina, iar fii sunt ramurile care ies din rădăcină. Din această cauză rădăcina poate prin jurământ să aducă generațiile care vor veni. Înțelepții din Talmud au comentat în midrașul Tanhuma, Yitro 11, că toate persoanele care au fost create de la început și până la sfârșitul tuturor generațiilor au participat la legământ, chiar dacă corpul încă nu se formase. Atunci sensul versetului ar fi: aceia care nu sunt aici – **corpul**, cu noi astăzi – **sufletul**. Înțelepții au mai spus că toți profeții și-au primit profeția din Sinai, dar nu li s-a dat voie să profețească până în zilele lor.

Cu toată obligativitatea de a păstra legământul, sunt unii care își închipuie că pot scăpa de pedeapsă dacă nu îl vor îndeplini. Ei susțin că *ṭadikim* (drepti) sunt mulți, iar el este doar unul singur, iar datorită lor el va scăpa. Ibn Paquda continuă că acesta susține că necazurile vin pe evrei din cauză că ei îndeplinesc Toraua (legământul) și dacă nu va ține Toraua, neevreii îl vor considera ca unul de a lor. Despre acest lucru spune Toraua imediat că această atitudine nu va reuși: „Adonai nu va voi să-l ierte”, ea îi va aduce pedepse, inclusiv *galut* (exil) pe el și pe tot poporul (Deuteronom 29:19). Doar iubirea Domnului și atașamentul față de El ne asigură viață pe pământul pe care Dumnezeu s-a jurat părinților noștri (Deuteronom 30:19). Eliberarea (*geula*) care va veni după exil depinde de *tešuva* (Deuteronom 30:1-10). De acest subiect ne vom ocupa cu altă ocazie.

Din scrieri noi învățăm, că încă din timpul creării, oamenii aveau dreptul să aleagă între bine și rău. El putea avea avantajul să aleagă să fie bun sau să fie pedepsit alegând să fie rău. Profeții, cum este Ieremia 31:30-32 sau Ezekiel 36:26-27 spun că atunci când vor veni zilele Mașiahului (Mesia), alegerea în bine va deveni naturală. [Omul se va întoarce la ceea ce era înainte de păcatul primului om, care făcea în mod natural bine și nici nu se gândea la rele.](#)

Pericopa Pinhas - Recensămintele în Tanach [anul 5782]

În această pericopă se organizează ultimul recensământ al evreilor în pustiu, după aproape 40 de ani de peregrinare în ajunul intrării în Ereț Israel. În această lungă perioadă au avut loc câteva recensăminte. În cartea Exod, în pericopa „Ki tisa” se dau instrucțiuni pentru organizarea unui recensământ: „Când vei face numărătoarea fiilor lui Israel, să dea fiecare lui Adonai răscumpărare pentru sine când îi vei număra, ca să nu fie între ei vreo nenorocire când îi vei număra” (Exod 30:12). Cu alte cuvinte, când vei face să știi numărul fiilor lui Israel, să nu-i numeri pe capete, ci să doneze fiecare câte o jumătate de Șekel și prin numărarea lor vei ști numărul evreilor. Rași ne explică aici că recensământul cu ajutorul monedelor vine ca să apare poporul „fiindcă în numărătoarea oamenilor este *ayin hara* עין הרע „privire care deoache, după cum s-a întâmplat în zilele regelui David”. El se referă

la evenimentul din 2Samuel 24 în care David poruncește să se facă o numărătoare a poporului pe capete, iar pedeapsa nu a întârziat să vină: 70.000 de oameni au murit până când David i-a cerut Domnului ca el să fie pedepsit. Până la urmă, după ce regele a îndeplinit poruncile Domnului, el și poporul au fost iertați.

Cei care sunt numărați la aceste recensăminte sunt bărbații de la 20 de ani în sus, care sunt recrutați în armată (vezi articolul meu despre acest subiect în Pericopa BeMidbar). Mai putem adăuga aici la acel articol că la vârsta aceasta oamenii sunt într-o formă fizică excelentă, după cum ni se spune în „Pirkei Avot 5:24 „La 20 de ani – la urmărire/la meserie”. În afară de asta, aceasta este vârsta de la care începe să se aplice pedeapsa divină.

Ultima instrucțiune se referă la soarta banilor care se folosesc la numărătoare: „Să iei argintul împăcării de la fiii lui Israel și să-l dai pentru slujba Cortului Întâlnirii și să le fie fiilor lui Israel spre pomenire în fața lui Adonai ca să se facă împăcare pentru sufletele voastre” (Šmot/Exod 30:16). Acești bani traduși corect „argintul împăcării/izbăvirii” se numește în ebraică *kesef kipurim* כסף כיפורים al cărui scop este munca din Templu. De aici noi învățăm că este o „mițva pentru generații” מצווה לדורות.

Recensămintele

În midrașul BeMidbar Raba 20:19 se caută cauze la atât de multe recensăminte: când au ieșit din Egipt s-au numărat, după vițelul de aur au numărat ca să știe câți au rămas (Exod 38:26), pe 1 Nisan a fost inaugurat Mișkanul, Tabernaculul (Exod 40:17) și pe 1 Iyyar s-au numărat din nou (Numeri 1:2).

Scopul primului recensământ din cartea BeMidbar/Numeri a fost probabil ca să se știe numărul de luptători din fiecare trib, ca poporul evreu să poată să se organizeze mai bine pentru războaiele pe care le va avea după intrarea în țară. Aceasta este și explicația lui Sforno (Italia, sec. 15-16). Ramban (Nahmanides, Spania, sec. 13) spune în comentariul său la Numeri 1:48: „Nu știu ce rost are această mițva poruncită de Dumnezeu ... poate să le spună ce *hesed* (îndurare) a făcut cu ei, care au plecat în Egipt doar 70, iar acum sunt ca firele de nisip ale mării, atâtția și atâtția la vârsta de 20 de ani”. Dar în continuare el adaugă: „Moșe și președinții trebuiau să știe câți recruți apți la război au, fiindcă Toraua nu se bazează pe minuni cum ar fi „unul urmărește/gonește o mie”.

În instrucțiuni la acest recensământ se spune (o traducere aproximativă): „iar aceia s-au trecut după spițe, pe familiile lor și pe casele părinților lor” (Numeri 1:18). Rași ne explică aici: „Aduceți cărțile genealogice și orașele lor natale ca fiecare să apară după proveniența lui”. Cu alte cuvinte, fiecare să-și păstreze apartenența la tribul lui.

În acest recensământ nu s-au numărat Leviții din pricină că ei nu erau luați la armată. Mai târziu, Moșe a primit poruncă să fie numărați separat, fiindcă după cum ne spune Rași la Numeri 1:49: „Și legiunea regelui trebuie numărată separat”. Cauza că și Leviții vor trebui să fie numărați mai târziu este că Hakadoș Baruch Hu anticipează că fiii lui Israel de peste 20 de ani vor muri în pustiu, iar Leviții care nu au păcătuit la vițelul de aur nu trebuie să moară împreună cu ei.

Ultimul recensământ apare în pericopa noastră, când poporul Israel se află la Șitim, în ajunul intrării în țară. După sfatul lui Bil'am, fetele lui Moav i-au invitat pe evrei să se închine la zeii lor „... poporul a mâncat și s-a închinat dumnezeilor lor (BeMidbar/Numeri 25:2). Adonai l-a poruncit pe Moșe să spânzure căpeteniile poporului la lumina soarelui. Din această cauză, a izbucnit o epidemie (Numeri 25:1-9). Datorită acțiunii rapide a lui Pinhas, Adonai a oprit epidemia. Atunci din nou Moșe și Elazar/Elazar au primit porunca să numere poporul, de la vârsta de 20 de ani în sus, apți pentru armată (Numeri 26:2). Comentatorul Hizkuni (Franța, sec. 13) ne învață că era nevoie de încă un recensământ pentru principiul de împărțire a țării pe baza măsurii triburilor.

Recensământul regelui David

După cum am învățat din instrucțiunile din pericopa „Ki Tisa”, este interzis numărarea oamenilor în mod direct și la fel este interzis să se facă recensăminte inutile, fără rost. Regele David i-a comandat la un moment dat comandantului armatei, Yoav Ben Ţruia, să organizeze un recensământ în toată țara, în „2Samuel 24:1-6: „... înregistrați poporul ca să știu numărul poporului” (2Samuel 24:2). Yoav încearcă să schimbe idea eronată a regelui și-i spune: „Domnul să înmulțească poporul de 100 de ori ... și domnul meu regele de ce vrea să facă așa ceva?”

(2Samuel 24;3).

Despre acest recensământ este scris în midrașul „BeMidbar Raba” 2:17: „Rabi Eliezer în numele lui Iose Ben Zimra spune: Cât timp poporul Israel a fost numărat cu rost, nu a lipsit nimeni (nu a fost lovit), iar când au fost numărați fără rost au lipsit (au fost loviți). Ei au fost numărați cu rost pe vremea lui Moșe, când au ieșit cu drapelele și la împărțirea țării, iar fără rost pe vremea lui David. După 9 luni și 10 zile s-au întors recenzorii la Ierusalim și i-au predat regelui rezultatele recensământului. Însă atunci „Dar inima lui David a fost lovită de remușcări după ce a numărat poporul. Atunci David i-a spus lui Adonai: Am păcătuț foarte mult făcând lucrul acesta. Acum Adonai, te rog iartă nelegiuirea slujitorului tău, căci am făcut o mare prostie” (2Samuel 24:10). Dumnezeu i-a ascultat cererea și l-a trimis pe profetul Gad ca să-i propună la alegere una din trei pedepse. Marele comentator Ramban (Nahmanides) dă două cauze la furia Domnului. Prima, recensământul a fost fără rost, după cum citim în midraș. Al doilea, s-ar putea că David a ordonat să fie numărați toți cei de 13 ani în sus și nu de la 20 de ani cum scrie în Tora. Cu alte cuvinte, David a greșit și că a ținut recensământul și prin metoda în care l-a făcut, fiindcă în pericopa „Ki tisa” scrie că această mișva este pentru generații.

[Învățăm de aici din nou ca nu cumva să facem mai mult decât avem voie și ni se cere, nici măcar în chestiuni de credință.](#)